

**АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ТУСГАЙ БҮСИЙН ТАЛААРХ ОЙЛГОЛТ,
ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН САЛБАРЫН
ЭРХ ЗҮЙН ОРЧНЫ ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА**

*Г.Билгээ, Ц.Болормаа, Д.Жигваагүнсэл
Ө.Мөнхтунгалаа, Б.Нандингэрэл, Д.Халиун*

АГУУЛГА

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ

УДИРТГАЛ

НЭГ. ТУСГАЙ БҮСИЙН ТАЛААРХ ОЙЛГОЛТ, ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН САЛБАРЫН ЗОХИЦУУЛАЛТ

- 1.1. Аялал жуулчлалын тусгай бүсийн талаарх ойлголт
- 1.2. Аялал жуулчлалын үйл ажиллагааны цар хүрээ
- 1.3. Аялал жуулчлалын аюулгүй байдал
- 1.4. Аялал жуулчлалын бүс дэх татварын зохицуулалт
- 1.5. Аялал жуулчлалын тусгай бүс дэх газрын харилцаа,
хамгаалалт

ХОЁР. МОНГОЛ БОЛОН ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН
САЛБАРЫН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ БОЛОН ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ

2.1. МОНГОЛ УЛС

- 2.1.1. Эрх зүйн орчин
- 2.1.2. Бодлого
- 2.1.3. Өнөөгийн байдал
- 2.1.4. Гадаад хамтын ажиллагаа
- 2.1.5. Тулгамдаж буй асуудлууд
- 2.1.6. Цаашид хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

2.2. БНСУ-ЫН ТУРШЛАГА

- 2.2.1. Аялал жуулчлалын тусгай бүсэд тавигдах шаардлага

2.3. БНХАУ-ЫН ТУРШЛАГА

- 2.3.1. Аялал жуулчлалын үйл ажиллагааны цар хүрээ
- 2.3.2. Аялал жуулчлалын визийн горим

2.4. ЯПОНЫ ТУРШЛАГА

- 2.4.1. Эрх зүйн орчин
- 2.4.2. Аялал жуулчлалын бүс
- 2.4.3. Соёлын өвийг хамгаалах

2.5. ИНДОНЕЗИЙН ТУРШЛАГА

- 2.5.1. Аялал жуулчлалын эрх зүйн орчин
- 2.5.2. Аялал жуулчлалын бүсийн тухай

2.6. ТАЙЛАНДЫН ТУРШЛАГА

- 2.6.1. Удирдлага, зохион байгуулалт
- 2.6.2. Эрх зүйн зохицуулалт

2.7. АНУ-ЫН ТУРШЛАГА

- 2.7.1. Аялал жуулчлалын салбарын удирдлага, зохион
байгуулалт
- 2.7.2. Эрх зүйн орчин

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ

АЖБЗ	АНУ-ын Аялал жуулчлалын бодлогын зөвлөл
АЖЗЗ	АНУ-ын Аялал жуулчлалын зөвлөлдөх зөвлөл
АЖТБ	Аялал жуулчлалын тусгай бүс
АНУ	Америкийн Нэгдсэн Улс
АПЕК	Ази-Номхон далайн бүс нутгийн эдийн засгийн хамтын ажиллагаа
АСЕАН	Зүүн Өмнөд Азийн бүс нутгийн хамтын ажиллагааны нийгэмлэг
БНСУ	Бүгд Найрамдах Солонгос Улс
БНХАУ	Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс
ДНБ	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн
ЕАБХАБ	Европын аюулгүй байдал, хамтын ажиллагааны байгууллага
ҮАЖА	АНУ-ын Үндэсний аялал жуулчлалын алба
ЧБ	Чөлөөт бүс
ШУ	Шинжлэх ухаан
ЭЗТБ	Эдийн засгийн тусгай бүс
ЭЗЧБ	Эдийн засгийн чөлөөт бүс

УДИРТГАЛ

Судалгаанд аялал жуулчлалын тусгай бүсийн ойлголтын талаар судалж, гадаадын зарим орны аялал жуулчлалын эрх зүйн орчны талаар судаллаа.

Судалгааны хамрах хүрээ: Судалгаанд судалгааны захиалгад дурдсан БНХАУ, Япон, Индонез, Тайланд, АНУ зэрэг 5 орны аялал жуулчлалын салбарын хууль, эрх зүй, туршлагыг судлав. Мөн Аялал жуулчлалын тусгай бүс байгуулах чиглэлээр дэвшилт гаргаж буй БНСУ-ын туршлагыг судалсан болно. Монгол Улсын аялал жуулчлалын салбарын өнөөгийн байдал болон эрх зүйн зохицуулалтын талаарх мэдээллийг бэлтгэхэд Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам болон холбогдох агентлагуудаас ирүүлсэн мэдээг ашигласан.

Судалгааны эхний хэсэгт аялал жуулчлалын бүсийн ойлголт, үйл ажиллагааны цар хүрээ, хамгаалалт, татварын орчин (хөнгөлөлт, чөлөөлөлт ба бусад тогтолцоо) болон тус үйл ажиллагааг эрхлэхэд газар болон бусад өмчийн харилцааны асуудлыг судалгааны захиалгад дурдсан орнууд хэрхэн зохицуулсан асуудлыг хамруулав.

Хоёр дугаар хэсэгт Монгол болон гадаадын зарим орны аялал жуулчлалын асуудлаар төрөөс авч хэрэгжүүлж буй бодлого, хууль эрх зүйн орчин болон тухайн салбарын өнөөгийн байдлын талаар нарийвчлан тусгалаа.

Судалгааны хураангуй: Судалгаанаас үзэхэд захиалгад дурдсан орнуудын хувьд: Аялал жуулчлалын тусгай бүс гэсэн тусгай ойлголт, тодорхойлолт байхгүй байна. Харин аялал жуулчлал болон эдийн засгийн тусгай бүсийн тухай хууль тогтоомжийн “аялал жуулчлалын бүс”-ийн тодорхойлолтоос үзвэл эдийн засгийн тусгай бүс дэх аялал жуулчлалын бүсийг “Аялал жуулчлалын тусгай бүс” гэсэн ойлголтод хамруулан авч үзэж болохоор байна.

Үйл ажиллагааны цар хүрээний хувьд захиалгад дурдсан орнууд нь өөрсдийн аялал жуулчлалын салбараа түүх соёл, байгаль орчин, газар зүйн онцлогтойгоо уялдуулан хөгжүүлж байгаагаас Тайланд, БНСУ зэрэг нь эрүүл мэндийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэхэд анхаарч байгаа бол амралт, худалдаа, танин мэдэхүй, бизнес, сургалт, конференц зэрэг үйлчилгээ нь дээрх орнуудын хувьд нийтлэг байна.

Жуулчны аюулгүй байдлын асуудлыг Хятад болон Солонгос Улсууд аялал жуулчлалын хууль тогтоомждоо тодорхой тусгасан байх бөгөөд БНХАУ-ын аялал жуулчлалын тухай хуульд Засгийн газар, орон нутгийн удирдлага болон хувийн сектор буюу аялал зохион байгуулагч-тур операторуудын жуулчдын аюулгүй байдлыг хангуулах асуудлаар хүлээх үүрэг хариуцлага, онц байдлын үед авах арга хэмжээ зэргийг нарийвчлан тогтоожээ.

Судалгаанд хамрагдсан ихэнх орнуудын аялал жуулчлалын салбарын ДНБ-д эзлэх хувь 2-3.2%-тай тэнцүү байна. Манай орны хувьд

энэхүү үзүүлэлт 3.2% буюу Индонезтой ижил байгаа бол Тайланд улсын хувьд аялал жуулчлалын салбар нь тухайн орны эдийн засагт томоохон байр суурийг эзлэх бөгөөд ДНБ-ий 19.3%-ийг бүрдүүлдэг байна.

Аялал жуулчлалын стратегийн бүс болон эдийн засгийн тусгай бүс дэх аялал жуулчлал нь харьцангуй татварын хөнгөлөлт урамшуулал эдлэх болон бизнесийн таатай нөхцөл бүрдсэн байдгаараа онцлогтой байна. Тухайлбал, БНХАУ-ын тусгай бүсэд үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгж, хувь хүн, үйлчилгээний байгууллагуудад татварын болон бусад хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлдэг. Шенжэнийн тусгай бүс нь татварын дэглэмийн хувьд бизнес эрхлэгчдэд хамгийн ээлтэй, хамгийн бага татвартай, татварын орчин тогтвортой байдгаараа алдартай юм. Тайландын онцгой бүс дэх хөрөнгө оруулалтын төслүүдийг Эдийн засгийн яамны дэргэдэх Хөрөнгө оруулалтын зөвлөлийн газар хариуцдаг бөгөөд тус бүсэд бизнесийн үйл ажиллагаа эрхлэхэд татварын болон татварын бус хөнгөлөлт, дэмжлэг үзүүлдэг байна.

НЭГ. ТУСГАЙ БҮСИЙН ТАЛААРХ ОЙЛГОЛТ, ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН САЛБАРЫН ЗОХИЦУУЛАЛТ

1.1. Аялал жуулчлалын тусгай бүсийн талаарх ойлголт

Захиалгад дурдсан орнуудын хувьд Аялал жуулчлалын тусгай бүс гэсэн тусгай ойлголт, тодорхойлолт байхгүй байна. Харин Аялал жуулчлалын тухай хууль болон Эдийн засгийн тусгай бүсийн тухай хуулийн “аялал жуулчлалын бүсийн тодорхойлолтоос үзвэл аялал жуулчлалын стратегийн бүс болон эдийн засгийн тусгай бүс дэх аялал жуулчлалын бүсийг “Аялал жуулчлалын тусгай бүс” гэсэн ойлголтод хамруулан авч үзэж болохоор байна.

Судалгаанд хамрагдсан орнууд “Аялал жуулчлалын тусгай бүс”-ийг¹²⁸ дараах байдлаар тодорхойлсон байна:

Хүснэгт 1.

БНСУ	<p>Аялал жуулчлалыг дэмжих тухай хууль</p> <p>2-р зүйл. Тухайн бүс нутагт явуулж буй аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа, тухайлбал бүх төрлийн үйлчилгээ, мэдээллээр хангах болон олон нийттэй харилцах үйлчилгээ зэрэг нь гадаадын жуулчдыг татах таатай нөхцөлийг бүрдүүлж дээд зэргийн хүчин чармайлт гаргасан байх ёстой.</p> <p>Бүс нутагт дараах шаардлага тавигддаг байна. Үүнд:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Тухайн бүс нутагт ирж буй гадаадын жуулчдын тоо Ерөнхийлөгчийн тогтоосон квотыг хангасан буюу түүнээс давсан байх; - Жуулчдад мэдээллээр үйлчлэх, олон нийтэд үйлчлэх, зочид буудал, байр зэрэг үйлчилгээний дэд бүтэц нь гадаадын жуулчдын шаардлагад нийцсэн байх ба Соёл, Спорт, Аялал Жуулчлалын Яамнаас тогтоосон шаардлагыг хангасан байх; - Аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд шууд хамааралгүй газар нутаг буюу ойн бүс, фермерийн зориулалттай газар, аж үйлдвэрийн бүс нутаг, орон сууцны хорооллын газар нутаг нь Ерөнхийлөгчийн тогтоосон норм хэмжээнээс хэтрэхгүй байх.
БНХАУ	<p>Аялал жуулчлалын тусгай бүсийн хувьд Хятад улсад эдийн засгийн тусгай бүсийн (ЭЗТБ-special economic zone) нэг төрөл гэж үзэн тусгайлан гаргасан журмаар зохицуулдаг.</p> <p>1997 онд Шенжэнь¹²⁹ мужийн засаг захиргаанаас тусгай бүсэд аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа эрхлэхэд үүсэх харилцааг зохицуулахаар тусгай бүс дэх аялал жуулчлалын журам баталсан. 2004 онд тус журамд нэмэлт өөрчлөлт оруулан “Энэхүү журмыг жуулчид болон аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа эрхлэгчдийн хууль ёсны эрх, ашиг сонирхлыг хамгаалах, аялал жуулчлалын удирдлагыг бэхжүүлэх, аялал жуулчлалын салбарын хөгжлийг дэмжих зорилгоор холбогдох хууль тогтоомж болон Шенжэнийн эдийн засгийн тусгай бүсийн бодит нөхцөл байдалд үндэслэн батлав” гэсэн байна</p>

¹²⁸ Special Tourism Zone (БНЭУ); Special Tourist Zone (БНСУ); Tourism Economic zone (Филиппин); Tourism Zone; Tourism and Recreational Zone (ОХУ)

¹²⁹ Shenzhen

Япон	Аялал жуулчлалын бүс бол байгаль, түүх, соёл болон бусад чиглэлээр нягт холбоотой аялал жуулчлалын хэд хэдэн объектоос бүрдэх бүс нутгийг ойлгоно. Аялагч нь аялал жуулчлалын бүсэд 2 шөнө, 3 өдөр ба түүнээс урт хугацаанд байрлахад зориулагдсан байна.
Индонез	<p>Аялал жуулчлалын тухай хууль</p> <p>5-р бүлгийн 10-рт: "Аялал жуулчлалын стратегийн бүс" гэдгийг "... аялал жуулчлалыг үндсэн үйл ажиллагаа болгосон, эсхүл эдийн засаг, нийгэм, соёлын өсөлт, байгалийн баялгийг үр дүнтэй ашиглах, амьдралын орчин нөхцөл, улс орны аюулгүй байдал болон батлан хамгаалах хүч чадлыг нэмэгдүүлэх гэх зэрэг нэг, эсхүл түүнээс олон талын чухал үр өгөөжтэй аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх боломжтой бүс байна" гэжээ. Аялал жуулчлалын стратегийн бүсийг дор дурдсан шинжүүдийг үндэслэн тодорхойлно:</p> <ul style="list-style-type: none"> - аялал жуулчлалыг татаж болохуйц байгалийн болон соёлын аялал жуулчлалын нөөц баялагтай; - зах зээлийн чадавхтай; - улс үндэсний эв нэгдэл болон бүс нутгуудын нэг нэгдмэл байдлыг ханган хадгалах үүрэг бүхий стратегийн байршилтай; - амьд байгалийг хадгалан хамгаалах, тэтгэхэд стратегийн чухал үүрэг рольтой зарим тодорхой байршлуудыг хамгаалах; - соёлын өвийг хадгалах болон ашиглах үйл ажиллагааг өвлөн хадгалах үүрэгтэй стратегийн чухал байршлууд; - ард түмний аж амьдралыг дээшлүүлэхэд чухал үүрэг бүхий; - тухайн нэг бүс нутгийн онцгой байдал гм.
Тайланд	Тайландын Вант Улсад аялал жуулчлалын тусгай бүс гэсэн бие даасан бүс байдаггүй бөгөөд харин эдийн засгийн онцгой бүсийн тэргүүлэх чиглэлийн нэг нь аялал жуулчлал байна.

1.2. Аялал жуулчлалын үйл ажиллагааны цар хүрээ

Судалгаанд хамрагдсан орнууд нь өөрсдийн аялал жуулчлалын салбараа түүх соёл, байгаль орчин, газар зүйн онцлогтойгоо уялдуулан хөгжүүлж байгаагаас Тайланд, БНСУ зэрэг нь эрүүл мэндийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэхэд анхаарч байгаа бол амралт, худалдаа, танин мэдэхүй, бизнес, сургалт, конференц зэрэг үйлчилгээ нь дээрх орнуудын хувьд нийтлэг байна.

Хүснэгт 2.

БНХАУ	Жуулчдыг байрлуулах зочид буудал, байр, сууц, харилцаа холбоо, айлчлал, аяллын хөтөлбөр, хоол хүнс болон ууш, худалдаа /shopping/, үзвэр, цэнгээнт хөтөлбөр
Япон	Амралт, эмчилгээ-сувилал, танин мэдэхүй, бизнес, ажил хэрэг, спорт, шашин, сургалт
Индонез	Зугаа цэнгэл, амралт чөлөөт цагийн үйл ажиллагаа, уулзалт, конвенц, аялал, үзэсгэлэн, урамшууллын
Тайланд	Усан замын тээвэр, зугаа цэнгэл, гар урлал, соёл, олон улсын үзэсгэлэн яармаг, эрүүл мэнд
БНСУ	Түүх, дурсгал, соёл, зан заншил, байгаль орчин, эко-аялал жуулчлал, зугаа цэнгэл, эрүүл мэнд-сувилал
АНУ	Бизнес, эрдэм шинжилгээ, уулзалт, конвенц

БНХАУ-ын Шенжэний эдийн засгийн тусгай бүс дэх Аялал жуулчлалын журмын зохицуулалт: Журмын 3 дугаар зүйлд аялал жуулчлалын үйл ажиллагааны цар хүрээг “Аялал жуулчлалын салбар гэж аялал жуулчлалын нөөц, тоног төхөөрөмж, зар болон сурталчилгааны иж бүрэн үйлчилгээ, жуулчдыг байрлуулах зочид буудал, байр, сууц, харилцаа холбоо, айлчлал, аяллын хөтөлбөр, хоол хүнс болон ууш, худалдаа /shopping/, үзвэр, цэнгээнт хөтөлбөр зэрэг цогц үйлчилгээг ойлгоно” гэж тодорхойлсон байдаг. Журмын зохицуулалтаас үзэхэд аялал жуулчлалын үйл ажиллагааны цар хүрээг доорх байдлаар зураглаж болохоор байна.

Аялал жуулчлалын тухай хуулийн 4 дүгээр бүлэгт аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа, түүний цар хүрээ, хориглох зүйлсийг хуульчилсан байна. Хуулийн 28 дугаар зүйлд:

Дараах болзлыг хангасан бол аялал жуулчлалын эрх бүхий байгууллагаас үйлдвэрлэлийн болон худалдааны зөвшөөрөл авч аялал жуулчлалын товчоо байгуулах, сурталчилгаа явуулах, жуулчдыг хүлээн авах, зохион байгуулах болон аялал жуулчлалын бусад үйл ажиллагаа эрхэлж болно. Үүнд:

- (1) байнгын ажиллагаатай цахим хуудастай байх;
- (2) аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа эрхлэхэд шаардагдах материаллаг баазтай байх;
- (3) холбогдох журамд заасан бүртгэлтэй үндсэн хөрөнгөтэй байх;
- (4) шаардлагатай удирдлагын албан хаагч болон аяллын хөтөчтэй байх;
- (5) хууль болон холбогдох журамд заасан бусад болзлыг хангасан байх.

Аялал жуулчлалын товчоо нь дараах үйл ажиллагаа эрхэлж болно. Үүнд:

- (1) дотоодын аялал жуулчлал;
- (2) гадаад улс орнууд руу аялах аялал жуулчлал;
- (3) хязгаарын аялал жуулчлал;
- (4) гадаад улс орноос ирэх аялал жуулчлал;
- (5) бусад аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа гэсэн төрөлтэй байхаар заажээ.

Мөн аливаа аялал жуулчлалын товчоо нь хуулиар зөвшөөрсөн аялал жуулчлалын дээрх төрлөөс хоёр ба гурван үйл ажиллагааг зэрэг эрхлэхээр бол заавал тусгай зөвшөөрөл авна. Тусгай зөвшөөрөл авахад шаардагдах тусгай болзлыг Төрийн Зөвлөл тогтооно. Аялал жуулчлалын товчоод нь үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлөө урт болон богино хугацаагаар түрээслэх, хуульд заагаагүй бусад хэлбэрээр бусдад шилжүүлэхийг хориглоно гэж заасан байна.

Япон Улс нь дотоодын аялал жуулчлал, гадаадаас ирэх болон гадаад руу явах аялал жуулчлал гэсэн аялал жуулчлалын бүх төрлийг төрийн бодлогоор дэмжиж, хөгжүүлэхэд анхаарч ирсэн байна.

Аялал жуулчлалын салбарын хөгжил дэлхийн бусад хөгжингүй орнуудтай харьцуулахад төдийлөн дээгүүр жагсдаггүй ч Япон Улс нь амралт, эмчилгээ-сувилал, танин мэдэхүй, бизнес, ажил хэрэг, спорт, шашин, сургалт зэрэг аяллын зорилгоор ирсэн бүхий жуулчдыг хүлээн авч үйлчилдэг байна. Тухайлбал, Япон нь жуулчдад зориулсан цэнгээнт хөтөлбөрөөрөө дэлхийд АНУ-ын дараа хоёрдугаарт ордог байна. Осака хотод “Юниверсал Студио” /Universal Studios/, Токиогоос холгүй “Дисней ленд” /Disney Land/ зэрэг кино кинопаркуудаас гадна Францын Каннын кино наадамтай адил алдартай тус улсын “Удвал цэцгийн” болон “Бонсай модны” наадам жуулчдын сонирхлыг татдаг байна.

Японд уулын цанын 10 гаруй бааз байх бөгөөд тэдгээр нь дэлхийд өртөг өндөртэйд тооцогддог байна. Тус улсын энэ төрлийн спорт сонирхогчдын тоо дэлхийд тэргүүлдэг бөгөөд мөн дотоодын аялал жуулчилалын дийлэнх хувийг эзэлдэг байна. Учир нь өвлийн олимп хоёр ч удаа зохион байгуулагдсан нь аялал жуулчлал, спорт болон бусад салбарт томоохон хөрөнгө оруулалт болж үлдсэн байна. Экологийн аялал жуулчлалын гол чиглэл болох үндэсний цэцэрлэгт хүрээлэн, дархан цаазат газрыг хөгжүүлэхэд Япон Улс ихээхэн анхаарч ирсэн. Тус улсад аялсан гадаадын жуулчдын 50-аас илүү хувь нь Фужи ууланд байрлах үндэсний цэцэрлэгт хүрээлэн /FujiNakoneIzu/-г зорьдог байна.

Индонез нь Аялал жуулчлалын стратегийн бүсийг улс үндэсний эв нэгдэл, нэг нэгдмэл байдлын төлөөх ололт амжилт, Бүгд Найрамдах Индонез Улсын төрийн нэг нэгдмэл байдал, хүн ардын сайн сайхны тусын тулд хөгжүүлнэ гэж тодорхойлсон байна. Мөн Аялал жуулчлалын стратегийн бүс нь орон нутгийн олон түмний соёл, нийгэм ба шашны уламжлалыг хүндэтгэх ёстой байна.

“Аялал жуулчлалын стратегийн бүс” нь үндэсний аялал жуулчлалын стратегийн бүс, мужийн аялал жуулчлалын стратегийн бүс ба нутгийн захиргаа/хотын стратегийн бүсүүд байх ба энэ нь тухайн улс үндэсний, мужийн ба нутгийн захиргаа/хотын зай талбай төлөвлөлтийн (space layout plans) салшгүй бүрэлдэхүүн хэсэг байна. Мөн Улс үндэсний аялал жуулчлалын стратегийн бүсийг Засгийн газар, мужийн аялал жуулчлалын бүсийг муж бүс нутгийн Засгийн газар, харин орон нутгийн/хотын аялал жуулчлалын бүсийг тэдгээрийн засаг захиргаа нь тодорхойлон шийдвэрлэнэ.¹³⁰

Эдийн засгийн тусгай бүс¹³¹ /ЭЗТБ/ гэж Бүгд Найрамдах Индонез Улсын нэгдсэн төрийн газар нутаг дахь эдийн засгийн үйл ажиллагаа эрхлэх зориулалттай, зохих хэмжээний материаллаг бааз болон урамшуулалттай, тодорхой хил хязгаар бүхий бүсийг хэлнэ. ЭЗТБ нь дараах үйл ажиллагаанд зориулагдсан нэг эсхүл хэд хэдэн бүсээс бүрдэж байна:

- экспортын үйлдвэрлэл
- ложистик
- боловсруулах үйлдвэрлэл
- технологи хөгжүүлэх
- аялал жуулчлал
- эрчим хүч ба/эсхүл
- бусад эдийн засгийн үйл ажиллагаа зэрэг болно.

Эдийн засгийн тусгай бүсийн тухай хуульд “**аялал жуулчлалын бүс**” гэдгийг зугаа цэнгэл, амралт чөлөөт цагийн үйл ажиллагаа, уулзалт, конвенц, аялал, үзэсгэлэн, урамшууллын аялал жуулчлалын үйл ажиллагааг дэмжихэд зориулсан газар юм гэж тодорхойлсон байна.

¹³⁰ Тус хуулийн 5-р бүлгийн 13-р зүйлд

¹³¹ Эдийн засгийн тусгай бүсийн тухай хуулийн 3-рт

Эдийн засгийн тусгай аялал жуулчлалын бүс нь гео-эдийн засаг ба гео-стратегийн давуу талтай нутаг дэвсгэрийг бэлтгэж, үйлдвэрлэл, экспорт, импорт ба бусад эдийн засгийн өндөр үнэ цэнэтэй болон олон улсад өрсөлдөхүйц үйл ажиллагаануудыг байршуулан үйлчлэх замаар хөгжинө.

ЭЗТБ-ийг байгуулахдаа ЭЗТБ-ийн Үндэсний Зөвлөлд Бизнесийн байгууллагууд, дүүрэг/хотын захиргаа эсхүл мужийн захиргаанаас санал оруулах бөгөөд Зөвлөлөөс дараах шаардлага, нөхцөлийг хангасан байх шалгуур тавьдаг. Үүнд:

- бүс нутгийн газар төлөвлөлттэй нийцсэн ба нутаг дэвсгэрийн хадгалалт хамгаалалтад нөлөөлөхөөргүй байх;
- холбогдох муж/дүүрэг/хотын захиргаа нь ЭЗТБ-ийг дэмжиж байх;
- олон улсын худалдааны сүлжээ эсхүл Индонезийн олон улсын усан замын суваг, эсхүл үндсэн баялгийн нөөцтэй газар нутагтай ойр байршилтай байх;
- маш тодорхой хил хязгаартай байх.

Тайланд нь саяхныг хүртэл ЭЗОБ-гүй байсан бөгөөд 2014 онд засгийн газраас ард иргэдийнхээ амьдралын чанарыг сайжруулах, худалдаа, хөрөнгө оруулалтыг дэмжих, АСЕАН-т Тайландын өрсөлдөх чадварыг сайжруулах зорилгоор хилийн дагуух хотууддаа ЭЗОБ байгуулах төслийг хэрэгжүүлэхээр шийдвэрлэсэн байна. Тус шийдвэрийн хүрээнд нийт 10 ЭЗОБ байгуулах бөгөөд 2 үе шаттай хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн байна. Одоогоор 1-р үед хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн Tak, Sa Kaeo, Mukdahan, Trat, Songkhla онцгой бүсийн үйл ажиллагаа эхэлсэн бол 2-р үе буюу 2018 оноос Chiang Rai, Nong Khai, Nakhon Phanom, Kanchanaburi, Narathiwat онцгой бүсүүдийн үйл ажиллагаа эхлэх юм байна.

Эдгээр ЭЗОБ-д үйл ажиллагаа явуулах тэргүүлэх 13 салбарын нэг нь аялал жуулчлалын салбар бөгөөд Tak, Sa Kaeo, Trat, Mukdahan, Songkla бүсүүд нь аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх зорилтот бүсүүд юм. Энэ төсөлд Аялал жуулчлал дахь дараах чиглэлийг дэмжиж ажиллахаар тусгасан байна. Үүнд:

- Аяллын завь, завь түрээс, эрэг хоорондын гатлага үйлчилгээ;
- Аяллын завины зогсоолын үйлчилгээ;
- Зугаа цэнгэлийн хүрээлэн;
- Соёлын болон гар урлалын төв;
- Нээлттэй амьтны хүрээлэн;
- Аквариум;
- Олон улсын үзэсгэлэн, яармагийн төв;
- Эрүүл мэндийн нөхөн сэргээх төв.

БНСУ нь аялал жуулчлалын 31 тусгай бүстэй бөгөөд эдгээр бүсүүд нь дараах 5 чиглэлд төрөлжсөн байдаг. Үүнд:

1. Түүх, дурсгалын аялал жуулчлалын бүс /Historical Tourist zone/
2. Соёл, зан заншлын аялал жуулчлалын бүс /Cultural Tourist zone/
3. Байгаль экологийн аялал жуулчлалын бүс /Nature Tourist zone/

4. Зугаа цэнгэлийн аялал жуулчлалын бүс /Leisure Tourist zone/
5. Эрүүл мэнд, сувиллын аялал жуулчлалын бүс /Health&Recreation Tourist zone/

1.3. Аялал жуулчлалын аюулгүй байдал

БНХАУ-ын Аялал жуулчлалын тухай хуулийн 6 дугаар бүлэгт аялал жуулчлалын аюулгүй байдал, хамгаалалтын тухай хуульчилсан байна. Хуульд зааснаар мужийн түвшнээс дээших аялал жуулчлалын аюулгүй байдлыг Төв засгийн газар хариуцна. Харин мужийн түвшний аялал жуулчлалын аюулгүй байдлыг холбогдох орон нутгийн захиргааны байгууллага хууль тогтоомжид заасны дагуу хариуцан ажиллана.

Аялал жуулчлалын аюулгүй байдлыг хангах журам болон жуулчдад зориулсан эрсдэлийн анхааруулгыг Төв засгийн газрын аялал жуулчлалын асуудал хариуцсан байгууллагаас гаргана. Ардын засгийн газар нь мужийн аялал жуулчлалын онцгой байдлын удирдлагыг онцгой байдлын удирдлагын нэгдсэн тогтолцоонд нэгтгэж, онцгой байдлын төлөвлөгөө боловсруулах болон нөхцөл байдалд тохирсон аялал жуулчлалын онцгой байдлын үеийн механизм бүрдүүлнэ. Онцгой байдлын нөхцөлд орон нутгийн захиргаа болон холбогдох байгууллагууд хамтран аврах ажиллагаа явуулах бөгөөд жуулчдыг нутаг буцаах эсхүл хамгийн боломжтой байрлал руу шилжүүлнэ.

Аялал жуулчлалын аюулгүй байдалтай холбоотойгоор хуулийн 79 дүгээр зүйлд зааснаар тур операторууд нь үндэсний болон үйлдвэрлэлийн стандартад нийцсэн аюулгүй байдлыг хангах бүтээгдэхүүнтэй байх, чанарын шаардлага хангасан галын аюулгүй байдлын удирдлага, онцгой байдлын төлөвлөгөө болон аялал жуулчлалын аюулгүй байдлыг хангах тогтолцоог хөгжүүлэхэд хууль, журамд заасныг чандлан биелүүлнэ гэж заасан байна.

Тур операторууд нь жуулчдад шууд үйлчилгээ үзүүлдэг дадлагажигчдад онцгой байдлын үед аврах ажиллагаа явуулах ур чадварын сургалтыг тогтмол зохион байгуулах, бүтээгдэхүүн үйлчилгээнд аюулгүй байдлын үнэлгээ, мониторинг хийх, аливаа хохирол учрахаас урьдчилан сэргийлэх үүрэгтэй.

Тур операторууд нь өндөр настай, насанд хүрээгүй болон хөгжлийн бэрхшээлтэй жуулчдыг хүлээн авах, зохион байгуулахдаа зохих аюулгүй байдлын арга хэмжээ авна.

Тур операторууд нь аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд баримтлах аюулгүйн дараах зааврыг жуулчдад урьдчилан тайлбарласан байх ёстой:

1. Холбогдох барилга байгууламжийн шаардлагатай тоног төхөөрөмжийг зохистой ашиглах заавар;
2. Онцгой байдлын үед авах арга хэмжээ болон аюулгүй байдлын урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний заавар;
3. Жуулчдад хаалттай барилга байгууламж, тоног төхөөрөмж, үйлчилгээний талаарх мэдээлэл;

4. Жуулчдын бүлэг аяллын хөтөлбөрт ороогүй аливаа үйл ажиллагааны заавар;
5. Жуулчин нь хувь хүн болон бусдын хөрөнгөд хохирол болох тохиолдлуудын заавар.

Онцгой нөхцөл байдлын дараа эсхүл аялал жуулчлалын аюулгүй байдал хөндөгдсөн үед тур операторууд нэн тэргүүнд жуулчдад шаардлагатай аюулгүйн арга хэмжээг авч, мөнгөн тэтгэмж өгнө.

Хүний аюулгүй байдал болон өмч хөрөнгөд хохирол учирсан үед жуулчид тур операторуудаас өөрийн эрхийн талаарх бүрэн мэдээллийг авах ба орон нутгийн захиргааны байгууллага болон холбогдох байгууллагууд цаг алдалгүй тусламж үзүүлнэ.

Гадаад руу аялсан Хятад жуулчин хилийн чанадад хүнд нөхцөл байдалд орсон бол Хятадын орон нутгийн эрх бүхий байгууллагаар эрхээ хамгаалуулах, эрх бүхий байгууллагын хамгаалалтад орно. Ийнхүү холбогдох байгууллагаас тусламж авсны дараа жуулчны эрхийг хамгаалахтай холбогдон гарсан зардлыг жуулчин бүрэн хариуцна.

БНСУ-ын “Аялал жуулчлалыг дэмжих тухай” (Tourism Promotion Act, 2007) хуулийн 10,14 дүгээр зүйл, *Аялал жуулчлалын тусгай бүсийн аюулгүй байдал* хэсэгт зааснаар: Аялал жуулчлал зохион байгуулагч бүр жуулчдын аюулгүй байдлыг хангахад чиглэсэн мэдээллээр хангах үүрэгтэй. Аялал жуулчлалын тусгай бүсүүд Соёл, спорт, аялал жуулчлалын яамнаас баталсан журмын дагуу гадаадын болон дотоодын Аялал, жуулчлалын компаниудтай гэрээ байгуулахдаа урьдчилан хянуулж зөвшөөрөл авна. Аялал, жуулчлалын гэрээнд аяллын үеийн маршрут, аюулгүй ажиллагааны зааварчилгаа, гэнэтийн ослын даатгал зэрэг нөхцөлүүдийг заавал тусгана. Орон нутгийн засаг захиргааны удирдлага нь аялал жуулчлалын тусгай бүсэд хэв журам сахиулах, хууль хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг тухайн асуудлыг хариуцсан чиг үүргийн байгууллагуудтай хамтран зохион байгуулах юм.

Тайландын жуулчны даатгал ¹³²

Тус улсын “Аялал жуулчлалын бизнес эрхлэх” журамд зааснаар аялал жуулчлалын бизнес эрхлэгч нь “Аялал жуулчлал, хөтөч”-ийн даатгалд заавал хамрагдах ёстой байдаг. Энэ даатгалыг даатгалын компани хариуцан гүйцэтгэдэг.

Даатгалын төлбөрийн хэмжээ нь тухайн аялал жуулчлалын компанийн хүчин чадал буюу өдөрт хичнээн хүнд үйлчилж байгаагаас шалтгаалан даатгалын хэмжээг тогтоодог. 1 жуулчинд ногдох даатгалын шимтгэл нь 15 батт¹³³ /Тайланд мөнгөн тэмдэг/ байдаг ба өдөрт 500 жуулчин хүлээн авах хүчин чадалтай компани нь жилийн 7500 баттын даатгалын шимтгэл төлдөг. Даатгалын компани нь жуулчин осол гэмтэлд өртвөл эмнэлгийн төлбөрийн баримтыг үндэслэн 100.000 батт, жуулчин нас барвал 200.000 баттын нөхөн төлбөр олгодог. Мөн жуулчин нь өөрөө хувиараа даатгалд хамрагдах боломжтой бөгөөд даатгалын шимтгэл

¹³² Тайландын жуулчны хамгаалалт - <http://thailandtravelshield.tourismthailand.org/>

¹³³ Тайландын мөнгөн тэмдэгт. 2016.11.01-ий өдрийн ханшаар 1 батт 68.05 төгрөгтэй тэнцэж байна.

нь даатгуулах хоног болон төрлөөс шалтгаалан 650 батт– 1.000.000 баттын хооронд байдаг. Жуулчин даатгалд хамрагдсанаар дараах нөхөн төлбөрийг авах боломжтой.

Хүснэгт 3. Даатгалын нөхөн төлбөрийн хэмжээ

№	Даатгалын гэрээгээр хариуцах эрсдэлүүд	Нийт даатгал
		Төсөв 1
1	Аяллын үед нас барах, хөл гараа хугалах, хараагүй болох, тахир дутуу болох	Дээд тал нь 1.000.000 батт
2	Осол болон өвчний эмчилгээний зардал	Нийт төлбөр, гэхдээ 1.000.000 баттаас хэтрэхгүй
3	Аялал цуцлах	Нийт төлбөр, гэхдээ 15.000 баттаас хэтрэхгүй
4	Аяллын хугацаагаа багасгах	Нийт төлбөр, гэхдээ 15.000 баттаас хэтрэхгүй
5	Аяллаа хойшлуулах / 6 дээш цаг/	Өдрийн 3.000 батт/Дээд тал 12.000 батт/
6	Ачаа тээш гэмтэх эсвэл алга болох	Нийт төлбөр, гэхдээ 12.500 баттаас хэтрэхгүй
7	Ачаа саатах	Нийт төлбөр, гэхдээ 7.500 баттаас хэтрэхгүй
8	Хувийн хариуцлагаас шалтгаалсан өр төлбөр	Нийт төлбөр, гэхдээ 750.000 баттаас хэтрэхгүй
9	Аяллын туслах үйлчилгээ	Дээд тал нь 10.000.000 батт

1.4. Аялал жуулчлалын бүс дэх татварын зохицуулалт

БНХАУ нь тусгай бүсэд үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгж, хувь хүн, үйлчилгээний байгууллагуудад татварын болон бусад хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлэх бөгөөд энэ нь ямар тусгай бүсэд үйл ажиллагаа явуулж байгаагаас хамаарна. Шенжэнийн тусгай бүс нь татварын дэглэмийн хувьд бизнес эрхлэгчдэд хамгийн ээлтэй, хамгийн бага татвартай, татварын орчин тогтвортой байдгаараа алдартай¹³⁴. Тухайлбал:

- Компанийн татвар: бүсэд 15 хувь бол Хятадын бусад хувийн компанийн орлогын албан татвар 30 хувь;
- Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар: стандарт хувь нь орлогын 25 хувь, бага дунд орлоготой аж ахуйн нэгжид 20 хувь, өндөр технологи бүхий үйлдвэр аж ахуйн газрын орлогын 15 хувь;
- Үйл ажиллагааны татвар: стандарт хувь нь 5 хувь ба үйлдвэрлэлийн хүчин чадлаас хамааран 3-20 хувь;

Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар: стандарт хувь нь бараа үйлчилгээний үнийн 17 хувь бол тодорхой төрлийн бараа үйлчилгээнд 13 хувь байна.

Бүсэд үйл ажиллагаа явуулж буй хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэл болон тээврийн салбарыг аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвараас чөлөөлнө. Бүс дэх экспорт болон импортын худалдаа татваргүй байна.

¹³⁴ http://www.lalive.ch/data/publications/Introduction_to_special_economic_zones_in_China.pdf

Хүснэгт 4. Шенжэнийн тусгай бүс дэх татварын дэглэм

№	Татварын ангилал	Татвар ногдуулах бүтээгдэхүүн	Татварын хэмжээ	Хөнгөлөлт, чөлөөлөлт
1	Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар /Enterprise income tax/	-Татвар ногдуулах үйл ажиллагааны орлогоос -Худалдааны орлогоос	15 хувь	10-аас дээш жил үйл ажиллагаа явуулсан үйлдвэр, компаниуд нь ашгийн жилүүддээ эхний 2 жилийн татвараас бүрэн чөлөөлөгдөнө. 3 дахь жилээс татвар ногдуулна.
2	Үйл ажиллагааны орлогын албан татвар /Business tax/	Бизнесийн үйл ажиллагаа болон бусад орлогоос	3-10 хувь	Тусгай бүсэд үйл ажиллагаа явуулж буй ААН үл хөдлөх хөрөнгө барьж ашиглавал 5 жилийн хугацаанд татвараас чөлөөлнө.
3	Хувь хүний орлогын албан татвар /individual income tax/	Хувь хүний орлогоос	5-45 хувь	Хувь сарын хүний орлогоос 800 юанийг хасаад үлдсэн дүнд татвар ногдуулна
4	Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар /Value-added tax/	-Тусгай бүсээс импортлогдсон өргөн хэрэглээний бараанаас -Дотоодын зах зээлд худалдаалагдсан бараанаас	13 хувь	тусгай бүс дэх бэлэн мөнгөний арилжаа нь НӨАТ-аас чөлөөлөгдөнө

Гаалийн хөнгөлөлт:

1. Хилээр орж ирсэн машин, тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгсэл, барилга угсралт хийхэд ашиглагддаг барилгын үндсэн материалыг импортын гаалийн тариф, татвараас чөлөөлдөг.
2. Чөлөөт бүсэд үйлдвэрийн барилга байгууламж, агуулах барих зорилгоор импортлон оруулж буй барилгын материал, багаж хэрэгсэл, шатах тослох материал, тоног төхөөрөмж, оффисын тавилга хэрэгсэл мөн гаалийн тариф, татвараас чөлөөлөгдөнө.
3. Экспортын барааг тус бүсэд эцэслэн үйлдвэрлэж, экспортолж байгаа тохиолдолд экспортын гаалийн татвараас чөлөөлнө. Харин дотоодын зах зээлд худалдаалах импортын түүхий эд материал, бүрдэл хэсэгт импортын тариф ногдуулна.

Татварын буцаан олголт:

1. Хятадын эх газарт үргэлжлүүлэн 183-аас дээш хоногоор аялсан бол;
2. Хятадын эх газарт байхдаа худалдан авсан бараа бүтээгдэхүүн нь хувийн хэрэгцээнийх байх ёстой /хувийн хэрэгцээндээ зориулан худалдан авсан бараа бүтээгдэхүүнийг хилээр гаргахыг хориглохгүй/;
3. Нэг жуулчин нэг өдөрт татваргүй барааны дэлгүүрээс доод тал нь 500 юаны үнэ бүхий бараа бүтээгдэхүүн худалдан авсан бол;
4. Нэрлэсэн боомт /Бээжин, Шанхай, Тианжинь, Пудонийн олон улсын нисэх буудал гэх мэт/-ийн татваргүй барааны брэнд бүтээгдэхүүн;
5. Худалдан авалт хийсэн өдөр болон буцсан өдрийн хооронд 90 доошгүй хоносон бол;
6. Жуулчин худалдан авсан бараагаа Хятадад үлдээх зэрэг тохиолдлуудад жуулчдад нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг буцаан олгоно.

Татварын буцаан олголтын зураглал

Татварын буцаан олголтын хувь: Нэхэмжлэлийн үнийн дүнгийн 11 хувь. Гэхдээ буцаан олголтын 2 хувийг тур операторт, 9 хувийг жуулчинд олгоно. Томъёо нь:

Буцаан олголт=Нэхэмжлэлийн үнэ (НӨАТ орсон)* Хөнгөлөлтийн хувь (11%-2%)

Японд гадаадын жуулчдад зориулж татваргүй барааны жагсаалт гаргасан байна. Жагсаалтад ахуйн хэрэглээний цахилгаан бараа, хувцас зэрэг урт хугацаанд хэрэглэгддэг бараа бүтээгдэхүүнийг оруулсан бөгөөд 10 мянган иенээс дээш үнийн дүнгийн худалдан авалтад татвараас чөлөөлнө.

2014 оны 10 дугаар сард Япон Улс татварын тогтолцоогоо шинэчилж, татваргүй барааны жагсаалтад хоол хүнс, эмийн бүтээгдэхүүн, гоо

сайхны хэрэгсэл зэрэг хэрэглээний барааг нэмж оруулсан байна. Энэ нь 5-500 мянган иенийн үнийн дүнгийн худалдан авалтад хамаарч байна. Харин урт хугацаанд хэрэглэгддэг бараа бүтээгдэхүүний хувьд 10 мянган иен үнийн дүн хэвээр үлдсэн байна.^{135 136}

Японы Засгийн газар татваргүй барааны дэлгүүрийн тоог 2020 он гэхэд хоёр дахин нэмж 10 мянгад хүргэхээр зорьж байна.¹³⁷ Ингэхдээ байгуулагдсан татваргүй барааны дэлгүүрийн салбаруудыг орон нутгийн тээврийн болон эдийн засаг, худалдаа, аж үйлдвэрийн товчоодод байгуулах бөгөөд үүний үр дүнд гадаадын жуулчдаас оруулах орлогын хэмжээ нэлээдгүй өсөж, эдийн засгийн өсөлтөд нааштай нөлөөлөх төлөвтэй гэж үзэж байна.¹³⁸

Индонезийн татвар болон хөнгөлөлт, урамшууллын хувьд Эдийн засгийн тусгай бүсийн хуулиар Индонезийн аялал жуулчлалын стратегийн бүс болон эдийн засгийн тусгай бүсэд дараах татварын хөнгөлөлт чөлөөлөлт эдэлнэ. Тухайлбал,

- ЭЗТБ-д бизнес эрхэлдэг татвар төлөгч бүр орлогын татварын хөнгөлөлт эдэлнэ.
- Заалт (1) заасан татварын хөнгөлөлтөөс гадна тухай тухайн бүсийн шинж чанараас хамааран нэмэлт татварын хөнгөлөлтүүдийг эдэлж болно.
- Заалт (1) ба (2)-уудад заасан хөнгөлөлт, урамшууллуудыг хууль журамд заасанчлан олгоно.
- Заалт (2) ба (3) заасан орлогын татварын хөнгөлөлтүүдтэй холбоотой цаашдын заалтуудыг Засгийн газраас зохицуулан журамлана.

Мөн хөрөнгө оруулагчдад тодорхой хугацаагаар холбогдох хууль журамтай нийцүүлэн хөрөнгийн татварыг бууруулах зэрэг татварын хөнгөлөлт олгож болдог байна.

Орон нутгийн татвар ба бүс нутгийн шимтгэлийн хувьд:

- ЭЗТБ-д бизнес эрхэлдэг татвар төлөгч бүр холбогдох хууль тогтоомжуудтай нийцүүлэн орон нутгийн татвар ба бүс нутгийн шимтгэлээс чөлөөлөгдөх, эсхүл хөнгөлөлт эдлэх зэрэг урамшууллуудыг эдэлнэ.
- Дээр заасан орон нутгийн татвар ба бүс нутгийн шимтгэлүүдээс гадна бүс нутгийн захиргаанаас өөр бусад хөнгөлөлт урамшууллуудыг олгож болно.
- Дээрх хөнгөлөлт ба бусад урамшууллуудыг холбогдох засаг захиргаанаас хууль, тогтоомжтой нийцүүлэн зохицуулж байна.

¹³⁵ OECD Tourism Trends and Policies 2016. OECD Publishing, Paris. 2016. Эх сурвалж: <http://dx.doi.org/10.1787/tour-2016-en>

¹³⁶ “Серьёзный подход к международному туризму”. Томоми Нагаи. 2014.10.20. Эх сурвалж: www.nippon.com/en/in-depth/a03703/

¹³⁷ Japan Revitalization Strategy. Revised in 2014. Эх сурвалж: www.kantei.go.jp

¹³⁸ “Серьёзный подход к международному туризму”. Томоми Нагаи. 2014.10.20. Эх сурвалж:

Тайландад¹³⁹ Онцгой бүс дэх хөрөнгө оруулалтын төслүүдийг эдийн засгийн яамны дэргэдэх Хөрөнгө оруулалтын зөвлөлийн газар хариуцдаг. Тус бүсэд бизнесийн үйл ажиллагаа эрхлэхэд татварын болон татварын бус хэлбэрээр дараах байдлаар дэмжихээр тусгажээ.

Хүснэгт 5.

<i>Хөрөнгө оруулалтын газраас гаргасан жагсаалтад багтсан эрх бүхий үйл ажиллагаа эрхлэгч</i>	<i>Зорилтот 13 салбар</i>
Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвараас эхний 3 жил чөлөөлөх /нийт хөнгөлөлт 8 жилээс ихгүй байна/.	Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвараас эхний 8 жил чөлөөлөх, дараагийн 5 жил 50 хувь хөнгөлөх /газар болон эргэлтийн хөрөнгөд оруулалтын үнэ нь 100 хуваас ихгүй байх/.
<p>A1, A2 ангилалд багтах төслүүдийг эхний 8 жил орлогын албан татвараас чөлөөлөх, дараагийн 5 жил 50 хувь хөнгөлөх.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ус, цахилгаан, тээврийн зардлыг 2 дахин хөнгөлөх. - Төслийн хүрээнд барьж байгаа барилгын зардал болон дэд бүтцийн тоног төхөөрөмжийн үнийг 25 хувь хөнгөлөх /элэгдлийн зардлыг хасч тооцно/. - Багаж, хэрэгслийг импортын татвараас чөлөөлөх. - Экспортын бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлд ашигласан түүхий эд болон материалын импортын татварыг чөлөөлөх. - Гадаадын иргэн ажиллуулахыг зөвшөөрөх /нарийн мэргэжилгүй/. - Татварын бус урамшуулал буюу газар эзэмших, гадаадаас нарийн мэргэжлийн хүн ажиллуулах. 	Адил нөхцөлтэй

БНСУ-ын Төрийн болон орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагууд аялал жуулчлалын тусгай бүсийг хөгжүүлэх, дэмжлэг үзүүлэх, тухайн бүсэд аялал жуулчлалаар ирж буй гадаадын жуулчдыг ая тухтай аялуулах, тэдний хүсэл сонирхолд нийцсэн үйлчилгээг үзүүлэх, үйлчилгээний чанар, стандартыг сайжруулахад онцгойлон анхаарах ёстой байдаг. Энэ хүрээнд БНСУ-ын Засгийн газраас уг бүс нутагт үйл ажиллагаа явуулж байгаа аялал жуулчлалын компаниудад дараах дэмжлэгийг үзүүлэхээр хуульчилсан байна.

¹³⁹ A Guide to Investment in the Special Economic Development Zones, Office of the Board of Investment, August 2015 www.nippon.com/en/in-depth/a03703/

Хүснэгт 6. Аялал жуулчлалын тусгай бүсэд хөрөнгө оруулалтыг урамшуулах хөшүүрэг

ЧИГЛЭЛ	Үзүүлж буй дэмжлэг	Холбогдох хуулиуд
Санхүүгийн дэмжлэг	БНСУ-ын "Аялал жуулчлалыг дэмжих хөгжлийн сангийн тухай" хуулийн дагуу тухайн бүсэд гадаадын жуулчдыг татах, тэдний ая тухтай байдлыг хангахад чухал шаардлагатай гэж үзсэн соёл, спортын арга хэмжээ, орон байр, бизнесийн үйл ажиллагааг санхүүжүүлэхэд зориулан Соёл, Спорт, аялал жуулчлалын яам нь уг сангаас аялал жуулчлалын тусгай бүсэд үйл ажиллагаа явуулж байгаа компаниудад зээл олгох буюу дотаци олгодог байна.	Аялал жуулчлалыг дэмжих тухай хуулийн 72 (2)
Хуулиар зохицуулсан бусад зүйлс	"Хүнсний эрүүл ахуйн тухай " хуулийн 43-т заасан зарим хязгаарлалтууд аялал жуулчлалын тусгай бүсэд эрхэлж буй бизнест хамаарахгүй байхаар зохицуулсан. Тухайлбал, Аялал жуулчлалын тусгай бүсэд зочид буудлын бизнес эрхэлж байгаа хүн олон нийтийг хамарсан тоглолт үзүүлбэр зохион байгуулах, орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагаас тогтоосон журам, стандартын дагуу жилд 60 хүртэл хоногийн хугацаагаар жуулчдад зориулан гудамж, задгай талбайд хоол хүнсээр үйлчлэх эрхтэй. Орон нутгийн засаг захиргааны удирдлага аялал жуулчлалын тусгай бүсэд хэв журам сахиулах, хууль хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг уг дүүргийг хариуцсан цагдаагийн байгууллагатай хамтран зохион байгуулна.	Аялал жуулчлалыг дэмжих тухай хуулийн 74 дүгээр зүйл

“Аялал жуулчлалыг дэмжих тухай” (Tourism Promotion Act, 2007) хуульд зааснаар улсын хэмжээнд баримтлах бодлогын баримт бичиг болох “Аялал жуулчлалыг улсын хэмжээнд хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөө”-ний хүрээнд тухайн бүс нутгийн захирагч нь “Аялал жуулчлалын тусгай бүсийг хөгжүүлэх төлөвлөгөө”-г батлан хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллах чиг үүрэгтэй.

Тухайн бүс нутгийн захирагч бүсчилсэн хөгжлийн төлөвлөгөөг боловсруулахдаа бүс нутгийн аялал жуулчлалын хөгжлийн ирээдүйн чиг хандлага, аялал жуулчлалын бүсийн байгалийн нөөцийг хамгаалах, ашиглах, менежменттэй холбогдсон харилцаа болон аялал жуулчлалын тусгай бүс нутгийн хөгжил, дахин төлөвлөлт, аялал жуулчлалын цогцолбор, дэд бүтцийн асуудал, аялал жуулчлалын тусгай бүсүүдийн хамтын ажиллагаа, менежмент, аялал жуулчлалын төслүүдийг дэмжих, байгаль орчныг хамгаалах, аялал жуулчлалын нөөцийн үнэлгээ болон шаардлагатай бусад асуудлууд зэргийг онцгойлон авч үзнэ.

1. Мөн хуулийн 55 дугаар зүйл, Аялал жуулчлалын бүсчилсэн хөгжлийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх хэсэгт зааснаар: Засгийн газрын хөрөнгө оруулалттай аялал жуулчлалын цогцолбор бий болгох зорилгоор тухайн бүс нутгийн захирагч бүсчилсэн хөгжлийн төсөлд шаардлагатай газрыг тогтоон батлахдаа “Үндэсний газар төлөвлөлт, ашиглах тухай хууль” /National Lands Planning and Utilization Act/, “Үл хөдлөх хөрөнгийн бүртгэлийн тухай хууль” /Registration of Real State Act/ болон Ерөнхийлөгчийн баталсан журмын дагуу уг газрыг худалдан авна.

2. Мөн хуулийн 72, 76 дугаар зүйл, Аялал жуулчлалын тусгай бүсэд дэмжлэг үзүүлэх хэсэгт зааснаар: Төрийн болон орон нутгийн засаг захиргаа нь аялал жуулчлалын төсөл хэрэгжүүлэгчид дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор эхний ээлжид үйл ажиллагаа явуулахад шаардлагатай зам, эрчим хүч, усан хангамж, ариутгах татуургын байгууламжийг барьж байгуулахад нь дэмжлэг үзүүлэх, түүнчлэн Аялал жуулчлалын асуудал эрхэлсэн, Соёл, Спорт, Аялал Жуулчлалын сайд Аялал жуулчлалыг дэмжих, хөгжлийн сангийн тухай хууль /Tourism Promotion and Development Fund Act/ -д заасны дагуу аялал жуулчлалын бизнес эрхлэгчдэд зээл олгодог байна.

3. Мөн хуулийн 73 дугаар зүйл, Аялал жуулчлалын тусгай бүсийн хяналт, үнэлгээ хэсэгт зааснаар: Тухайн бүс нутгийн захирагч аялал жуулчлалын тусгай бүсчилсэн төлөвлөгөөний дагуу аялал жуулчлалын тусгай бүсийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, зөвлөмж хүргүүлэх, шаардлагатай хяналт-зохион байгуулалтын арга хэмжээг тухай бүр авч хэрэгжүүлэх бөгөөд удирдлагыг томилох, чөлөөлөх эрхтэй. Соёл, Спорт, Аялал Жуулчлалын Яамны сайд улсын хэмжээнд хэрэгжүүлэх мастер төлөвлөгөөний хүрээнд батлагдсан аялал жуулчлалын тусгай бүсийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтэд хяналт тавьж, үнэлгээ хийнэ.

4. Мөн хуулийн 79 дүгээр зүйл, Аялал жуулчлалын тусгай бүсийн хураамж хэсэгт зааснаар: Аялал жуулчлалын тусгай бүсэд үйл ажиллагаа явуулж байгаа хувь хүн, аж ахуйн нэгжүүд нь энэ хууль болон холбогдох журмын дагуу хураамж, төлбөр төлнө. Аялал жуулчлалын бизнесийн шинэчилсэн бүртгэл хийлгэх, казиногийн бизнес эрхлэх болон зугаа, цэнгэлийн бизнес эрхлэх зөвшөөрөл олгох, аялал жуулчлалын салбарт ажиллагсад мэргэшлийн гэрчилгээ олгоход төлбөр ногдуулна.

5. Мөн хуулийн 30 дугаар зүйл, “Аялал жуулчлалын тусгай бүсийн татвар” хэсэгт зааснаар: Аялал жуулчлалын тусгай бүсэд Казино тоглоомын бизнес эрхлэн явуулж байгаа компани нийт орлогынхоо 10 хувийг “Аялал жуулчлалыг дэмжих хөгжлийн сан”-д албан татвар болгож төлнө. Уг албан татварыг хугацаандаа төлөөгүй тохиолдолд татварын хэмжээг 3 дахин нэмэгдүүлж төлнө. Аялал жуулчлалын тусгай бүсэд явуулж буй үйл ажиллагаанд татвар ногдуулах асуудлыг Ерөнхийлөгчийн баталсан журмаар зохицуулна.

1.5. Аялал жуулчлалын тусгай бүс дэх газрын харилцаа, хамгаалалт

БНХАУ-ын хувьд ЭЗБО дахь газар нь төрийн мэдэлд байна. Хөрөнгө оруулагчдад газрыг ашиглах хэрэгцээнд тохируулан олгоно. Үйл ажиллагааны хэлбэр, хугацаанаас хамааран ашиглалтын төлбөр, хураамжийн хэмжээ болон төлбөрийн нөхцөлийг ялгаатай тогтооно.

БНСУ-ын хувьд Ерөнхийлөгчийн зарлигт заасны дагуу ЭЗЧБ-д газар ашиглах, эзэмшүүлэх харилцааг Үндэсний газар төлөвлөлт болон ашиглалтын тухай Хуулиар зохицуулна.

Японы аялал жуулчлал дахь газар, үл хөдлөх хөрөнгөтэй холбоотой харилцааг Үндэсний газар ашиглалт, төлөвлөлтийн тухай хууль /1974/,

Барилгын стандартын тухай хууль /1950/, Хот төлөвлөлтийн тухай хууль /1968/ болон үндэсний, орон нутгийн төлөвлөлтийн бодлого зэрэг баримт бичгээр зохицуулж байна.

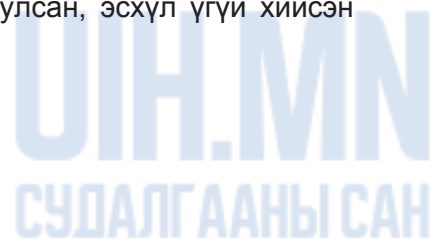
Үндэсний хөгжлийн төлөвлөгөөг анх 1962 онд батлан хэрэгжүүлж, 1998 онд “XXI зууны үндсэн загвар” болох тав дахь төлөвлөгөөг батлан 2000-2015 оны хугацаанд хэрэгжүүлсэн нь аялал жуулчлалын салбарт чухал үүрэг гүйцэтгэсэн байна.

Эдийн засаг, худалдаа, аж үйлдвэрийн болон Газар, дэд бүтэц, тээвэр, аялал жуулчлалын яамд дээрх багц хууль, төлөвлөгөөний хүрээнд үндэсний болон орон нутгийн хэмжээнд аялал жуулчлалын салбарт хамаарах улсын чанартай зам, барилгын болон томоохон байгууламжийн стандарт, газар ашиглалт, төлөвлөлт, зохицуулалтыг хариуцдаг байна.¹⁴⁰

Индонезийн хувьд ЭЗТБ-ийн дотор холбогдох хууль тогтоомжийн заалтуудад нийцүүлэн газар авах эрхийн нөхцөлүүдийг олгоно. Засгийн газраас ЭЗТБ хэмээн хэдийнээ зарлагдсан бүсэд хэсэг газар авсан бизнесийн этгээдүүдэд газрын эрхийг олгож болно. Ингэхдээ ЭЗТБ дотор бизнес эрхлэх, бизнесийн үйл ажиллагаа явуулах зөвшөөрөл, эсхүл лиценз худалдаж авах хөнгөлөлттэй үнэ, нөхцөл, гадаадын бизнес эрхлэгчдийн тухайд цагаачлал, бас аюулгүй байдлын нөхцөлүүдийг олгохоор зохицуулагдсан байдаг.

1.6. Аялал жуулчлалын тусгай бүсийн хамгаалалт

Аялал жуулчлалын тухай хуулийн 7-р бүлгийн 27-р зүйлд зааснаар Аялал жуулчлалын бодит байгалийн тогтцыг хэсэгчлэн болон бүхлээр нь гэмтээхийг хориглосон байдаг. Энэхүү бодит байгалийн тогтцыг гэмтээх гэдэг нь өнгө, хэлбэр өөрчилсөн, зарим тодорхой ургамал амьтны тусгай зүйлсийг үгүй хийх, байгаль орчныг бохирдуулах, байрнаас хөдөлгөсөн, авсан, устгасан, эсхүл гэмтээсэн зэрэг Засгийн газар болон орон нутгийн захиргаанаас хууль ёсоор хамгаалан тогтоосон аялал жуулчлалын өвөрмөц шинж, гоо сайхан, үнэ цэнийг бууруулсан, эсхүл үгүй хийсэн аливаа үйл, үйлдлийг хэлнэ.

¹⁴⁰ Japanese Tourism: Spaces, Places and Structures. Carolin Funck and Malcom Cooper. Published in 2015 by Berghahn Books. Page 55-57

ХОЁР. МОНГОЛ БОЛОН ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН САЛБАРЫН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ БОЛОН ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ

2.1. МОНГОЛ УЛС¹⁴¹

2.1.1. Эрх зүйн орчин

Аялал жуулчлалын тухай хууль нь 2000 онд батлагдсан бөгөөд тус хуулийн хүрээнд нийт 12 дүрэм, журам, стандартууд мөрдөгдөж байна. Үүнд:

д/д	Журам, стандартын нэр, төрөл	Батлагдсан он
1	Аялал, жуулчлал, байрны төрлийн үндсэн нэр томьёо	MNS 5409:2004
2	Аялал жуулчлалын байр, сууцны төрөл, үндсэн шаардлага	MNS 5824:2007
3	Хэрэглэгчдэд зориулсан үйлчилгээ - Зочид буудалд тавих ерөнхий шаардлага	MNS 4588:2008
4	Хэрэглэгчдэд зориулсан үйлчилгээ – Зочид буудлын үйлчилгээний чанарын зэрэглэл, үндсэн шаардлага	MNS 5927:2008
5	Хэрэглэгчдэд зориулсан үйлчилгээ – Дэн буудал, ерөнхий шаардлага	MNS 5738:2007
6	Жуулчны баазын үйлчилгээний чанарын зэрэглэл, үндсэн шаардлага	MNS 4934:2002
7	Хэрэглэгчдэд зориулсан үйлчилгээ – Амралтын газрын үйлчилгээний чанар, үндсэн шаардлага	MNS 5374:2004
8	Хэрэглэгчдэд зориулсан үйлчилгээ – Авто зам дагуух үйлчилгээний байгууламж, үндсэн шаардлага	MNS . . . .: 2005
9	Амралтын газар, жуулчны бааз, гэр буудалд тавих ерөнхий шаардлага	MNS 6043:2009
10	Жуулчны авто тээврийн үйлчилгээ. Ерөнхий шаардлага	MNS 5231:2003
11	Аялал жуулчлалын байгууллагын ангилал тогтоох журам	2009.09.02 Дугаар 31
12	Аялал жуулчлалын элч, төлөөлөгч томилох тухай журам	

2.1.2. Бодлого

Монгол Улсын Их Хурлаас баталсан Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030-д “Монгол Улс нүүдлийн соёл- аялал жуулчлалын төв болно” гэж, мөн Монгол Улсын Ногоон хөгжлийн бодлогод “Байгаль орчин, эрүүл ахуйн шаардлага хангасан эко аялал жуулчлалын

¹⁴¹ Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам

бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг хөгжүүлэх” гэж аялал жуулчлалын хөгжлийн цаашдын чиг хандлагыг тодорхойлсон.

Монгол Улсын Засгийн Газрын 2016-2020 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны хөтөлбөрт “Аялал жуулчлалын өрсөлдөх чадварыг бүс нутгийн хэмжээнд дээшлүүлж, эрх зүйн таатай орчинг бүрдүүлж, эдийн засгийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлнэ.” гэж тусгасан бөгөөд үүний тулд дараах зорилтуудыг тодорхойлсон байна:

д/д	Зорилт
1	Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх, олон улсын аялал жуулчлалын сүлжээнд нэгдэх, бүтээгдэхүүн, дэд бүтцийг хөгжүүлэх, үйлчилгээний чанарыг сайжруулах цогц бодлого хэрэгжүүлнэ.
2	Үндэсний зан заншил, уламжлал, түүх, соёл, унаган байгаль, нүүдэлчин ахуйг түшиглэсэн аялал жуулчлалыг эрчимтэй хөгжүүлж, нийслэл, аймаг, бүс нутгийн онцлогт тохирсон аялал жуулчлалын дэд хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
3	“Бурхан халдун”, “Хорго-Тэрх”, “Хамрын хийд”, “Отгонтэнгэр”, “Хар-Ус”, “Хөвсгөл”, “Хархорин” зэрэг байгалийн үзэсгэлэнт, өвөрмөц тогтоц бүхий газар нутгийг түшиглэсэн түүхэн болон төрөлжсөн аялал жуулчлалын төв, цогцолборыг төр, хувийн хэвшлийн түншлэл, гадаадын хөрөнгө оруулалтаар байгуулахыг бодлогоор дэмжинэ.
4	Монгол Улсын аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүнийг гадаад улс оронд сурталчлах, маркетингийн үйл ажиллагааг төрөөс дэмжиж, жуулчин хүлээн авах хүчин чадлыг сайжруулж, гадаад жуулчдын тоог нэмэгдүүлнэ.
5	Аялал жуулчлалын гол чиглэлийн дагуу байгальд ээлтэй зогсоол, үйлчилгээний төвүүдийг олон улсын стандартад нийцүүлэн байгуулахыг дэмжинэ.
6	Олон улсын аялал жуулчлалын салбарын хөгжлийн чиг хандлага, туршлага, стандартыг нэвтрүүлэх, нутагшуулах, олон талт төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх чиг үүрэг бүхий судалгаа шинжилгээний орон тооны бус зөвлөл, нэгжийг байгуулна.

Түүнчлэн Монгол Улсын Засгийн газраас 2016-2025 онд хэрэгжүүлэх “Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр”-ийг баталсан бөгөөд энэхүү хөтөлбөрийн хүрээнд дараах 6 зорилтыг дэвшүүлээд байна. Үүнд:

- Аялал жуулчлалын салбарын дэд бүтцийг сайжруулж, жуулчин хүлээн авах хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх;
- Аялал жуулчлалыг бүсчлэн хөгжүүлж, нутгийн иргэдэд болон тусгай хамгаалалттай газар нутгийн сүлжээнд түшиглэсэн аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг хөгжүүлэх
- Аялал жуулчлалын салбарын судалгаа, мэдээллийн системийг хөгжүүлэх, жуулчдад зориулсан мэдээллийн чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх;
- Аялал жуулчлалын салбарын хүний нөөцийн хөгжлийг хангах;
- Аялал жуулчлалын салбарын гадаад хамтын ажиллагаа, маркетинг сурталчилгааны ажлыг эрчимжүүлэх;
- Дотоодын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх.

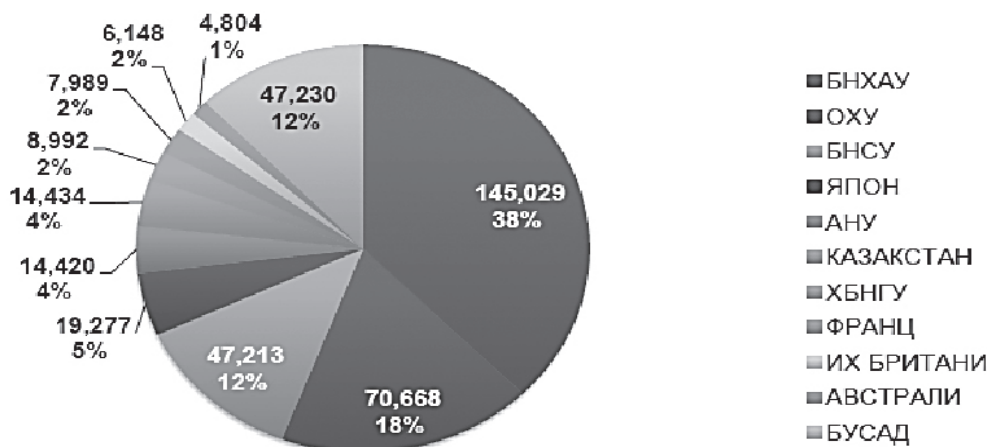
Мөн БОАЖ-ын яамнаас салбарын эрдэмтэн судлаачидтай хамтран “Аялал жуулчлалын тогтвортой хөгжлийн төлөвлөгөө”, “Тусгай сонирхлын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх дэд хөтөлбөр”-ийг тус тус боловсруулан, хэрэгжүүлж байна.

2.1.3. Өнөөгийн байдал

2015 онд Монгол Улсад 390 гаруй мянган жуулчин аялж, аялал жуулчлалын салбараас эдийн засагт 263 сая долларын орлого оруулсан байна. Энэ нь ДНБ-ий 3,2 хувь, нийт экспортын 3,6 хувийг тус тус эзэлжээ. 2014 оны байдлаар аялал жуулчлалын салбарын хөрөнгө оруулалтын хэмжээ 1 их наяд 211 тэрбум төгрөгт буюу нийт хөрөнгө оруулалтын 12,9 хувьд хүрчээ.

Дэлхийн эдийн засгийн форумаас гаргасан аялал жуулчлалын өрсөлдөх чадварын үзүүлэлтээр Монгол Улс 140 орноос 99 дүгээр байранд эрэмбэлэгдэж байна.

2015 онд Монгол Улсад ирсэн гадаадын жуулчдыг тэргүүлэх 10 орноор харуулбал:

Улсын хэмжээнд нийт 613 тур оператор компани, 468 зочид буудал, 349 жуулчны бааз үйл ажиллагаа явуулж байгаа бөгөөд аялал жуулчлалын салбарт нийт 50 мянган гаруй хүн ажиллаж байгаа нь хөдөлмөр эрхлэлтийн салбарын 4,5 хувийг бүрдүүлж байна.

2016 оны байдлаар Монгол Улсад агаарын тээврийн чиглэлээр МИАТ, ХҮННУ Эйр, Аэро Монголиа зэрэг гурван үндэсний авиа компаниуд үйл ажиллагаа явуулж, Берлин, Франкфурт, Бээжин, Станбул, Пусан, Сөүл, Москва, Токио Хонгконг, Эрхүү, Хөх хот, Манжуур, Хайлаар, Бишкек, Тяньжинь зэрэг нийт 14 чиглэлд тогтмол нислэгтэй бөгөөд Хайнан, Чезү, Бангкок зэрэг гурван чиглэлд тогтсон хуваарийн дагуу чартер нислэгүүдийг үйлдэж байна.

2.1.4. Гадаад хамтын ажиллагаа

Монгол Улс Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Дэлхийн аялал жуулчлалын байгууллагын гишүүнээр 1989 онд элсэн орсон бөгөөд тус байгууллагын дэргэдэх Тогтвортой аялал жуулчлал – Ядуурлыг бууруулах сан (СТ-ЭП), Торгоны замын аялал жуулчлалын хөтөлбөр, Голландын Засгийн газрын дэргэдэх СВИ зэрэг байгууллагуудтай нягт хамтран ажиллаж байна.

2006 оноос ОХУ, БНХАУ-тай хамтран “Цайны зам” аялал жуулчлалын төслийг хэрэгжүүлж эхэлсэн бөгөөд Олон улсын цайны замын холбоог байгуулахаар харилцан тохиролцоод байна.

Гадаад улсуудад Монголын аялал жуулчлалын салбарын элч, төлөөлөгчийг томилон ажиллуулдаг бөгөөд одоогийн байдлаар Япон, Австрали, Франц, ОХУ-ын Эрхүү хот зэрэг 10 гаруй газарт төлөөлөгчийг томилон, аялал жуулчлалын гадаад хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх чиглэлээр хамтран ажиллаж байна.

Монгол Улсын Засгийн газраас Аялал жуулчлалын салбарт хамтран ажиллахаар нийт 12 улстай Засгийн газрын түвшний гэрээ, хэлэлцээр хийсэн байна. Монгол Улс аялал жуулчлалын салбарт хамтран ажиллахаар 11 улстай яамдын түвшинд харилцан ажиллах санамж бичиг, гэрээ, хэлэлцээр хийсэн байна.

2.1.5. Тулгамдаж буй асуудлууд

1	Дэд бүтцийн хөгжил муу, жуулчин тээвэрлэх, хүлээн авах хүчин чадал бага байгаа нь Монгол Улсад ирэх жуулчдын тоог нэмэгдүүлэхэд сөрөг нөлөө үзүүлж байна.
2	Монголын жуулчлалын бүтээгдэхүүний нэр төрөл цөөн, өөр хоорондоо ялгаа багатай, үнэ өндөр байгаа нь аялал жуулчлалын зах зээлд өрсөлдөх чадавхыг бууруулж байна.
3	Монголын аялал жуулчлалын оргил улирал нь зун буюу 6-9 сарууд байгаа нь жилийн бусад улиралд аж ахуйн нэгж байгууллагуудын орлого багасах, ажлын байрны тоо буурах зэрэг сөрөг үр дагаврыг бий болгож, эргээд зуны улиралд ачааллаа дийлэхгүй байх үзэгдлийг бий болгож байна
4	Төрөөс аялал жуулчлалын талаар баримталж буй бодлогыг хэрэгжүүлэх чиг үүрэг бүхий байгууллага байхгүйгээс аялал жуулчлалын салбарын хөгжилд сөргөөр нөлөөлж байгаа тул аялал жуулчлалын салбарын оролцогч талуудын эрх, үүрэг хариуцлагыг шинээр тодорхойлж харилцааг нь зохицуулах хууль, эрх зүйн орчинг шинэчлэн, боловсронгуй болгох шаардлагатай байна.
5	Гадаадын компаниуд Монгол Улсын аялал жуулчлалын зах зээлд өрсөлдөх болсноор жилд 1000-аас дээш жуулчин хүлээн авч, аялал зохион байгуулах хүчин чадал бүхий үндэсний компаниудын тоо цөөрч байна.
6	Аялал жуулчлалын гол чиглэлийн авто зам дагуу түр буудаллах цэгүүд, боловсон ариун цэврийн байгууламж байхгүйгээс шалтгаалан зорчигч жуулчдын аюулгүй, ая тухтай аялах нөхцөлийг бүрдүүлж чадахгүй байна.

7	Жуулчдыг татахад чиглэгдсэн маркетинг, гадаад сурталчилгааны ажил хангалтгүй байгаагаас голлох зах зээлийн орнуудад чиглэсэн идэвхжүүлэлтийн ажлуудыг төлөвлөгдсөн хэмжээнд зохион байгуулах боломжгүй байна.
8	Дотоодын аялал жуулчлалын хөгжил сүүлийн жилүүдэд хурдацтай өсөн нэмэгдэж байгаа хэдий ч төлөвлөлт, зохион байгуулалт болоод хараа хяналтгүйн улмаас шалтгаалан хүрээлэн буй орчин бохирдох, ой, хээрийн түймэр гарах, иргэд аялагчид гэмтэх, бэртэх, амь насаа алдах зэрэг сөрөг үр дагаврууд гарсаар байна.
9	Хил орчмын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх бодлого, үйл ажиллагаа хангалтгүй байгаагаас шалтгаалан хил орчмын бүс нутгуудад аялал жуулчлалын хөгжил сул байна.
10	Аялал жуулчлалын салбарын сургалт, судалгааны чанар хангалтгүй байгаагаас мэргэжлийн боловсон хүчний нөөц дутмаг, дахин сургах, мэргэшүүлэх үйл ажиллагаа хангалтгүй үзүүлэлттэй байна.

2.1.6. Цаашид хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

Монгол Улсын Засгийн Газраас аялал жуулчлалын салбарын хөгжлийг эрчимжүүлж, эдийн засгийн үр ашгийг дээшлүүлэхэд чиглэсэн шат дараалсан бодлого, арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж байна. Тухайлбал:

Зорилт	Арга хэмжээ
Дэд бүтцийг хөгжүүлэхэд:	Зам тээврийн салбарын бодлогыг аялал жуулчлалын салбарын бодлоготой харилцан уялдуулах; Шинэ олон улсын нисэх онгоцны буудлыг ашиглалтад оруулж, олон улсын нислэгийн тоо, чиглэлийг нэмэгдүүлэх замаар нислэгийн үнийн уян хатан байдлыг бий болгох; Шинэ нисэх онгоцны буудлыг түшиглэн Аялал жуулчлалын чөлөөт бүсийг бий болгох; Аялал жуулчлалын гол маршрутын авто зам дагуу аялагч жуулчдад зориулсан түр буудаллах цэг, үйлчилгээний цогцолборыг байгуулах;
Аялах жуулчлах нөхцлийг хөггөвчлөхөд:	Цахим виз мэдүүлэх эрх зүйн орчинг бий болгох; Хил орчмын бүс нутгуудад аялах жуулчдыг нэг удаагийн хуудсаар хил нэвтрүүлэх эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх; Бүлэг жуулчдад визний хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр үйлчлэх эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх;
Бүсчлэн хөгжүүлэхэд:	Бүсчилсэн хөгжлийн төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжүүлэх; Орон нутагт өөр хоорондоо ялгаатай бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх; Сэдэвчилсэн аялал жуулчлалын цогцолбор байгуулахыг бодлогоор дэмжих; Аймгуудад аялал жуулчлалын хөгжүүлэх хөтөлбөр боловсруулах, хэрэгжүүлэх; Орон нутгийн брэнд бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг бий болгох, гадаад, дотоодод сурталчлах;

Гадаад хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх, төсөл хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэхэд:

Торгоны замын аялал жуулчлалын хөтөлбөрийн үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцож, "Нүүдэлчдийн замаар аялахуй" аялал жуулчлалын брэндийг бий болгон хөгжүүлэх;

ДАЖБ-тай хамтран Аялал жуулчлалын тандалт, судалгааны төвийг байгуулах;

"Цайны зам" аялал жуулчлалын төслийг хөрш орнуудтай хамтран хэрэгжүүлэх замаар гурван улсыг дамнан аялал жуулчлалын шинэ брэнд бүтээгдэхүүн бий болгох.

Дээрх зорилт, арга хэмжээнүүдийг амжилттай хэрэгжүүлснээр дараах үр дүнд хүрэх боломжтой юм. Үүнд:

№	Шалгуур үзүүлэлт	2015 он	2020 он
1	ОУ-ын өрсөлдөх чадварын индекс /эрэмбээр/	99	90
2	Жуулчдын тоо	386,204	1 сая
3	АЖ-ын салбарын ДНБ-нд эзлэх хувь	3.2% (Дэлхийн эдийн засгийн форум)	8.45%
4	Салбарын орлого	263 сая ам.доллар	1.0 тэрбум ам.доллар
5	Ажлын байрны тоо /албан бус/	50,000	97,000

2.2. БНСУ-ЫН ТУРШЛАГА

БНСУ-ын "Аялал жуулчлалыг дэмжих тухай" хууль (Tourism promotion act)-д тодорхойлсноор "Аялал жуулчлалын тусгай бүс"¹⁴² гэдэг нь аялал жуулчлалын үйл ажиллагааг дэмжих зорилгоор тодорхой хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлэхээр тусгайлан тогтоосон бүс нутгийг хэлэх бөгөөд уг хуулийн 2 дугаар зүйлд зааснаар тухайн бүс нутагт явуулж буй аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа, тухайлбал, бүх төрлийн үйлчилгээ, мэдээллээр хангах болон олон нийттэй харилцах үйлчилгээ зэрэг нь гадаадын жуулчдыг татах таатай нөхцөлийг бүрдүүлж дээд зэргийн хүчин чармайлт гаргасан байх ёстой хэмээн хуульчилсан байна.

Судалгаанаас үзэхэд, БНСУ нь аялал жуулчлалын тусгай бүс байгуулах чиглэлээр харьцангуй дэвшилттэй яваа орнуудын тоонд орох бөгөөд аялал жуулчлалын тусгай бүсэд үйл ажиллагаа явуулж буй компаниудын үйл ажиллагааны эрх зүйн орчин, тавигдах шаардлагыг тодорхой болгож, төрөөс бодитой, тодорхой дэмжлэг үзүүлдэг нь харагдаж байна. Одоогийн байдлаар тус улс аялал жуулчлалын 31 тусгай бүстэй бөгөөд эдгээр бүсүүд нь дараах 5 чиглэлд төрөлжсөн байдаг. Үүнд:

¹⁴² http://english.visitkorea.or.kr/enu/invest/support/support_tour3.jsp, Special Tourist Zone

Түүх, дурсгалын аялал жуулчлалын бүс /Historical Tourist zone/
 Myeong-dong, Namdaemun, Bukchang-dong, Da-dong, Mugyo-dong
 Special Tourist Zones

- Dongdaemun Special Tourist Zone
- Itaewon Special Cultural Zone
- Jamsil Special Tourist Zone
- Dongducheon Special Tourist Zone
- Goyang Special Tourist Zone
- Соёл, зан заншлын аялал жуулчлалын бүс /Cultural Tourist zone/
- Jongno Cheonggye Special Tourist Zone
- Wolmi Island Special Tourist Zone
- Mungyeong Special Tourist Zone
- Yongdusan Jagalchi Special Tourist Zone
- Байгаль экологийн аялал жуулчлалын бүс /Nature Tourist zone/
- Seorak Tourist Special Zone
- Danyang Special Tourist Zone
- Songnisan Mountain Special Tourist Zone
- Jeongeup Naejangsan Special Tourist Zone
- Gurye Special Tourist Zone
- Mireukdo Island Special Tourist Zone
- Jeju Island Special Tourist Zone
- Зугаа цэнгэлийн аялал жуулчлалын бүс /Leisure Tourist zone/
- Daegwallyeong Special Tourist Zone
- Boryeong Special Tourist Zone
- Muju Gucheondong Special Tourist Zone
- Haeundae Special Tourist Zone
- Mokpo Special Tourist Zone
- Эрүүл мэнд, сувиллын аялал жуулчлалын бүс / Health&Recreation Tourist zone/
- Asan-si Hot Springs Special Tourist Zone
- Suanbo Hot Springs Special Tourist Zone
- Baekam Hot Springs Special Tourist Zone
- Yuseong Special Tourist Zone
- Bugok Hot Springs Special Tourist Zone

2.2.1. Аялал жуулчлалын тусгай бүсэд тавигдах шаардлага

БНСУ-ын “Аялал жуулчлалыг дэмжих тухай” (Tourism promotion Act)¹⁴³ хуулийн 70 дугаар зүйлд зааснаар аялал жуулчлалын тусгай бүсийг хот, дүүрэг, хороо (тусгай статустай мужууд хамаарахгүй)-ны Амбан захирагч (Засаг дарга)-ын хүсэлтийг үндэслэн Хотын захирагч буюу Мэр тодорхойлох бөгөөд уг бүс нутагт дараах шаардлага тавигдана. Үүнд:

- Тухайн бүс нутагт ирж буй гадаадын жуулчдын тоо Ерөнхийлөгчийн тогтоосон квотыг хангасан буюу түүнээс давсан байх;

¹⁴³ http://elaw.klri.re.kr/eng_mobile/viewer.do?hseq=28355&type=sogan&key=8, Tourism promotion Act

- Жуулчдад мэдээллээр үйлчлэх, олон нийтэд үйлчлэх, зочид буудал, байр зэрэг үйлчилгээний дэд бүтэц нь гадаадын жуулчдын шаардлагад нийцсэн байх ба Соёл, Спорт, Аялал Жуулчлалын Яамнаас тогтоосон шаардлагыг хангасан байх;
- Аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд шууд хамааралгүй газар нутаг буюу ойн бүс, фермерийн зориулалттай газар, аж үйлдвэрийн бүс нутаг, орон сууцны хорооллын газар нутаг нь Ерөнхийлөгчийн тогтоосон норм хэмжээнээс хэтрэхгүй байх.

Аялал жуулчлалын тусгай бүсийг тодорхойлоход тавигдах тусгайлсан шаардлага¹⁴⁴

- Уг хуулийн 70 дугаар зүйлийг дагаж мөрдөх тухай тогтоолын 58 дүгээр зүйлд зааснаар аялал жуулчлалын тусгай бүсэд үйл ажиллагаа явуулахад дараах тусгайлсан шаардлага тавигдана. Үүнд:
- Солонгосын Соёл, Спорт, Аялал жуулчлалын яамнаас тогтоосон аргачлалын дагуу Үндэсний статистикийн институтээс гаргасан албан ёсны статистикаар тухайн бүс нутагт 1 жилийн хугацаанд ирж буй гадаадын жуулчдын тоо 100 000 (Сөүл гэх мэтийн метрополитан хотын хувьд 500 000)-аас доошгүй байх;
- Аялал жуулчлалд шууд хамааралгүй газар нутаг буюу ойн бүс, фермерийн газар, үйлдвэрлэлийн зон, орон сууцны хорооллын хэмжээ нь тухайн бүс нутгийн нийт газар нутгийн 10%-аас хэтрэхгүй байх;
- Аялал жуулчлалын тусгай бүс нутагт байгуулж буй мэдээлэл сурталчилгаа, олон нийтийн үйлчилгээ, зочид буудлын зэрэг үйлчилгээнүүд нь гадаадын жуулчдын хэрэгцээнд нийцсэн дараах шаардлагыг хангасан байх.

Түүнчлэн аялал жуулчлалын дэд бүтэц, үйлчилгээнд дараах тусгайлсан шаардлагууд тавигдана. Үүнд:

Үйлчилгээний чиглэл	Үйлчилгээний дэд бүтэц	Тавигдах шаардлага
Олон нийтэд зориулсан үйлчилгээ	Нийтийн бие засах газар, автомашины зогсоол, харилцаа холбооны үйлчилгээ, ус ханган нийлүүлэх дэд бүтэц, бохирын шугам сүлжээ гэх мэт.	Жуулчдын шаардлагад нийцсэн байх
Жуулчдад зориулсан мэдээллийн үйлчилгээ	Жуулчдын мэдээллийн төв, орчуулгын төв, жуулчдад зориулсан тэмдэг тэмдэглэгээнүүд гэх мэт.	Жуулчдын шаардлагад нийцсэн байх
Зочид буудал, байр	Жуулчдын зочид буудал, далайн эргийн зочид буудал, Солонгосын уламжлалт зочид буудал, турист апартамент гэх мэт	Аялал жуулчлалын бизнес эрхлэх зөвшөөрөл авахын тулд доод тал нь 1 зочид буудлын барилга байгууламжтай байх

¹⁴⁴ БНСУ-ын Аялал жуулчлалыг дэмжих тухай хуулийн 70-р зүйл, уг хуулийг дагаж мөрдөх тухай тогтоолын 58-р зүйл

Спорт, зугаа цэнгэлийн үйлчилгээ	Үндэсний урлагийн үзүүлбэр үзүүлэх газар, дайлан эргийн наран шарлага, тоглоомын газрууд, зоопарк, ботаникийн цэцэрлэг, аквариум, халуун рашаан, агуй хонгил, усан бассейн, хөдөө аж ахуйн болон загасчлах газар, ойд зугаалах газар, музей, уран зургийн галерей, бартаат спортын клуб, машин байрлуулах газар, жуулчдын аяллын усан онгоц, амралт зугаалгын ерөнхий цогцолбор гэх мэт	Аялал жуулчлалын бизнесийн зөвшөөрөл авахад дор хаяж жуулчдад зориулсан үйлчилгээний 2 байгууламжтай байх ба амралт, зугаалгын үйлчилгээний зориулалттай байгууламжийн барилга болон тоноглол нь Соёл, Спорт, Аялал жуулчлалын яамнаас гаргасан тусгай шаардлагад нийцсэн байх
Зугаа цэнгэлийн үйлчилгээ	Жуулчдад зориулсан театр, зугаа цэнгэлийн үзүүлбэр бүхий ресторан, театрын үзүүлбэрүүд, төрөл бүрийн хоолны ресторанууд	Жуулчдад зориулсан үйлчилгээний хэлбэрүүд нь аялал жуулчлалын бизнес эрхлэхэд тавигдах шаардлагыг хангасан байхаас гадна жуулчдын ая тухтай байдал, хүсэл сонирхолд нийцсэн байх
Худалдаа, үйлчилгээ	Их дэлгүүрүүд, худалдааны төв, зах, duty free дэлгүүрүүд	Дор хаяж 1 байгууламж байх

2.3. БНХАУ-ЫН ТУРШЛАГА

БНХАУ-д аялал жуулчлалын харилцааг Аялал жуулчлалын тухай хуулиар /Tourism Law of the People's Republic of China/¹⁴⁵ зохицуулж байна. Тус хуулийг 2013 оны 4 сарын 25-нд баталж, 2015 онд нэмэлт өөрчлөлт оруулжээ.

Харин аялал жуулчлалын тусгай бүсийн хувьд Хятад улсад эдийн засгийн тусгай (ЭЗТБ-special economic zone) бүсийн нэг төрөл гэж үзэн тусгайлан гаргасан журмаар зохицуулдаг байна. Иймд тус судалгаанд Шенжэнь хотын эдийн засгийн тусгай бүс дэх аялал жуулчлалын журам¹⁴⁶-ын зохицуулалтыг дэлгэрэнгүй судалсан болно. Мөн тусгай бүс дэх өмчийн болон газрын аливаа харилцааг зөвхөн бүсэд үйлчлэх тусгайлсан журмаар зохицуулсан байдаг. Жуулчдын визтэй холбоотой харилцааг Гадаад иргэдийн визийн журам¹⁴⁷-аар зохицуулсан байна.

1997 онд Шенжэнь¹⁴⁸ мужийн засаг захиргаанаас тусгай бүсэд аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа эрхлэхэд үүсэх харилцааг зохицуулахаар тусгай бүс дэх аялал жуулчлалын журам баталсан байдаг. 2004 онд тус журамд нэмэлт өөрчлөлт оруулан “Энэхүү журмыг жуулчид болон аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа эрхлэгчдийн хууль ёсны эрх, ашиг сонирхлыг хамгаалах, аялал жуулчлалын удирдлагыг бэхжүүлэх, аялал жуулчлалын салбарын хөгжлийг дэмжих зорилгоор холбогдох хууль тогтоомж болон Шенжэнийн эдийн засгийн тусгай бүсийн бодит нөхцөл байдалд үндэслэн батлав” гэсэн байдаг.

¹⁴⁵ http://en.cnta.gov.cn/Policies/TourismPolicies/201507/t20150707_721478.shtml

¹⁴⁶ http://www.npc.gov.cn/englishnpc/Law/2007-12/13/content_1384060.htm

¹⁴⁷ <http://www.sh-immigration.gov.cn/listPageEn.aspx?lx=38>

¹⁴⁸ Shenzhen

Шенжэнь нь БНХАУ-ын Гуандун мужийн томоохон хот бөгөөд Хонг-Конг (БНХАУ-ын тусгай захиргааны бүс)-ийн хойд хэсэгт оршдог. 1980 онд Шенжэнь хотыг Хятадын хамгийн анхны Эдийн засгийн тусгай бүс (SEZ) болгожээ. Засгийн газрын 2015 оны тайланд дурдсанаар тус бүсийн хүн ам нь 2015 оны байдлаар 10,778,900 хүрсэн нь том хотын статустай болоход ойртсоныг илтгэж байна хэмээн дурдсан байдаг.

2.3.1. Аялал жуулчлалын үйл ажиллагааны цар хүрээ

Мөн журмын хоёрдугаар бүлэгт Аялал жуулчлалын нөөцийн ашиглалт, менежментийн тухай журамласан бөгөөд холбогдох зохицуулалтыг орчуулан оруулав.

8-р зүйл: Засгийн газар бүх шатандаа аялал жуулчлалын нөөцийг үр дүнтэй, бүтээмжтэй ашиглах, хамгаалах тал дээр шаардлагатай арга хэмжээг авна. Ямар ч хувь хүн, нэгж, байгууллага нь аялал жуулчлалын нөөцийг сүйтгэж болохгүй. Энд дурдагдсан аялал жуулчлалын нөөц гэдэгт байгалаас тогтсон, эсхүл хүний гараар бүтсэн, зочилж үзэх боломжтой газруудыг ойлгоно.

9-р зүйл: Орон нутгийн засаг захиргаад, мужийн аялал жуулчлалын салбар хариуцсан хэлтсүүд нь өөрсдийн харьяа газруудад үечилсэн шалгалт явуулж, аялал жуулчлалын нөөцийн үнэлгээ боловсруулж, хамгаалах, ашиглах төлөвлөгөө гаргана.

10-р зүйл: Аялал жуулчлалын нөөцийг ашиглахдаа барилга болон дэд бүтцийн хөгжлийг байгаль орчин хамгаалах бодлоготой хослуулан, түүнд нийцсэн цогц төлөвлөгөө батлан хэрэгжүүлж, аялал жуулчлалын барилгын төслүүдийн байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ хийнэ.

11-р зүйл: Аялал жуулчлалын барилгын төслүүд нь аялал жуулчлалын ерөнхий төлөвлөгөө болон хот төлөвлөлттэй уялдаатай, хотын өнгө үзэмж, тухайн орчны байдалтай зохицсон байх ёстой.

12-р зүйл: Аялал жуулчлалын ашиглалтын бүс нутаг, тусгай хамгаалалттай газруудад зөвшөөрөлгүйгээр элс шороон орд гаргах, ямар нэг олборлолтын үйл ажиллагаа эрхлэх, газар ухах, ан агнуур хийх, ойн модыг огтлох, хог хаягдал хаяхыг хориглоно.

13-р зүйл: Аялал жуулчлал хөгжүүлэх төлөвлөгөөний барилга байгууламж, өргөтгөлийг холбогдох хууль, дүрэм, журмын дагуу харьяалагдах аялал жуулчлалын хэлтсээс зөвшөөрөл авч гүйцэтгэнэ.

14-р зүйл: Аялал жуулчлалын үзвэр, үзүүлэнгийн байгууламжууд нь тухайн бүсийн байгалийн үзэсгэлэнт болон хүний гараар бүтээсэн газар орчин, соёлын болон түүхийн өвийг сүйтгэхгүй байх ёстой гэж заасан байдаг.

Эдийн засгийн тусгай бүс дэх аялал жуулчлалын журамд зааснаар аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа эрхлэгч товчоод нь тусгай зөвшөөрлийн үндсэн дээр үйл ажиллагаа эрхлэх тухай заасан байна. Тухайлбал журмын:

16-р зүйл: Хэрэв ресторан, уушийн газар нь аялал жуулчлалын салбарт үйл ажиллагаа эрхлэх хүсэлтэй бол харьяалагдах орон нутгийн

засаг захиргааны аялал жуулчлалын хэлтэст хүсэлт гаргана. Хүсэлт гаргаснаас хойш 15 хоногийн дотор холбогдох байгууллага бичгээр хариу ирүүлнэ. Хэрэв зөвшөөрөл олгоогүй бол шалтгааныг тодорхой бичнэ. Орон нутгийн засаг захиргааны аялал жуулчлалын хэлтэс нь орон нутгийн аялал жуулчлалын товчоодын хооронд нээлттэй тендер зарлаж, явуулснаар үйл ажиллагаа явуулах эрхийг олгоно.

17-р зүйл: Тухайн орон нутгийн аялал жуулчлалын хэлтсээс зөвшөөрлийн дагуу лиценз авч аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа эрхэлнэ.

21-р зүйл: Тусгай бүс дэх аялал жуулчлалын товчоодын бизнесийн үйл ажиллагааг лицензээр явуулна. Лицензийг шилжүүлэх, түрээслэхийг хориглоно гэж заасан байна.

Тусгай бүс дэх аялал жуулчлалын үйл ажиллагааны менежмент: Журамд зааснаар тур операторууд нь хуулийн хүрээнд үйл ажиллагаа явуулах бөгөөд тур операторуудын эрхийг хуулиар хамгаална. Журамд дурдсан тур оператор гэдэгт аялал жуулчлалын салбарт хуулийн дагуу үйл ажиллагаа явуулдаг хуулийн этгээд болон бусад эдийн засгийн байгууллагуудыг хэлнэ. Журмын:

18-р зүйлд зааснаар өөр орон нутагт бүртгэлтэй тур оператор нь тусгай бүсэд салбар, оффисоо нээвэл тухайн орон нутгийн аялал жуулчлалын хэлтэст бүртгүүлж, мэдэгдэнэ. Хэрэв тухайн муж өөр зохицуулалттай бол түүний дагуу үйл ажиллагаа явуулна.

19-р зүйлд зааснаар хэрэв гадаадын аялал жуулчлалын байгууллага, оператор нь тусгай бүсэд үйл ажиллагаа явуулах эсхүл тусгай бүсэд байгуулагдсан тур оператор нь гадаадад үйл ажиллагаа явуулах бол харьяалагдах орон нутгийн аялал жуулчлалын хэлтсээс зөвшөөрөл авна. Хэрэв тухайн муж өөр зохицуулалттай бол түүний дагуу үйл ажиллагаа явуулна.

Тур операторууд нь жуулчидтай хуулийн дагуу гэрээ хийж үйл ажиллагаа явуулна. Гэрээний стандарт, форматыг орон нутгийн аялал жуулчлалын хэлтэс батална гэж тус журамд заасан байна. Тур операторууд нь дараах үүрэгтэй:

- (1) хууль, бусад дүрэм журмын зохицуулалтыг мөрдөх, зөвшөөрөгдсөн үйл ажиллагааны хүрээнээс хальсан үйл ажиллагаа явуулахгүй байх;
- (2) харьяалагдах орон нутгийн аялал жуулчлалын хэлтсийн удирдлага дор ажиллах, үйлчилгээ үзүүлэхдээ чанар, аюулгүй байдал, үнэ ханш, бусад үйлчилгээний нөхцөлүүдэд хийсэн хяналт, шалгалтын үр дүнг хүлээн зөвшөөрөх, зөвлөмжийг дагах;
- (3) үйлчилгээнийхээ төрөл зүйл, стандарт, үнийн стандартыг ил тод нээлттэй байлгах, аливаа хэлбэрээр үйлчлүүлэгчдийг хуурах, төөрөгдүүлэхийг хориглоно;
- (4) гэрээнд заасан үйлчилгээний стандартыг хатуу баримтлах,

- өөрийн дураар гэрээнд заасан үйлчилгээний төрлийг өөрчлөх, стандартыг бууруулах зэргийг хориглоно;
- (5) үйлчлүүлэгч оператороос авах үйлчилгээгээ бие даан сонгох эрхийг нь хүндэтгэх, ямар нэгэн үйлчилгээг авахуулахаар хүчлэхийг хориглоно;
  - (6) үйлчлүүлэгчид бизнесийн эрсдэлийг үүрүүлэх, үүрүүлэхээр гэрээнд тусгахыг хориглоно;
  - (7) жуулчдын аюулгүй байдлыг хангахын тулд байгууллагын хариуцлагын тогтолцоог бий болгох, хувь хүний биеийн болон эд материалын аюулгүй байдлыг хангахад шаардлагатай материаллаг баазыг бэлдэх, жуулчдад аюулгүй байдлын талаар мэдээлэл өгөх, осол аюул тулгарсан тохиолдолд үйлчлүүлэгч, жуулчдыг хамгаалах;
  - (8) ажиллангаа суралцах, дадлагажих системийг бий болгож ажиллагсдад мэргэжлийн ёс зүй болон чадвар суулгах;
  - (9) шударга, зарчимч өрсөлдөөнөөр ажиллах, аялал жуулчлалын зах зээлийн эмх цэгц, ёс жаягийг алдагдуулахгүй байх үүрэгтэй.

Түүнчлэн тур операторууд нь тусгай бүсэд үйл ажиллагаа явуулах эрх бүхий хөтчийг ажиллуулна. БНХАУ-ын хөтөчийн сертификаттай хүн л хөтөчийн үйлчилгээ үзүүлэх эрхтэй гэж журамд тусгайлан заасан байна. Хөтөчийн сургалтад сууж, тусгай шалгалтыг давсан хүмүүст орон нутгийн аялал жуулчлалын хэлтэс дадлагажигчийн сертификат олгоно. Дадлагажигчийн сертификаттай хөтөч нь дадлагажих хугацаанд хөтөчийн ажил хийж болох бөгөөд уг хугацааг 1 жил байхаар тусгай бүсийн аялал жуулчлалын журамд заажээ.

Хөтөчийн сертификатгүй хүнийг хөтөчөөр авч ажиллуулахыг тур операторуудад зөвшөөрөхгүй байхаар журамд заасан байна. Аялал жуулчлалын агентлагийн шугамаар хөтөч хийгээгүй л бол тухайн хүнийг хувиараа аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа эрхлэхийг хориглоно.

Түүнчлэн, журамд зааснаар тусгай бүсэд үйлчилгээ эрхэлдэг ресторан, уушийн газруудыг одны системээр үнэлнэ. Үнэлгээг мужийн холбогдох дүрэм журмын дагуу хийнэ. Одны системээр үнэлэгдсэн ресторан баарууд нь харгалзах одны үнэлгээнд таарсан үйлчилгээг үзүүлнэ. Одны системээр үнэлэгдээгүй баар ресторан нь уг нэршлийг ашиглаж үйл ажиллагаа явуулахыг хориглоно.

Орон нутгийн аялал жуулчлалын хэлтэс нь аялал жуулчлалын агентлагуудын бизнесийн үйл ажиллагааны лицензийн жилийн шалгалтын системийг хэрэгжүүлнэ. Түүнээс гадна одны үнэлгээ бүхий ресторан бааруудын жилийн шалгалтын системийг хэрэгжүүлж ажиллана.

Аялж буй хугацаанд аялагчдын даатгалыг тур оператор заавал хийлгэнэ. Албан ажлаа гүйцэтгэж яваа аялал жуулчлалын хэлтсийн албан хаагчид нь хүчинтэй сертификат, биеийн байцаалтаа танилцуулж, албан үүргээ хуулийн хүрээнд, зөв боловсон гүйцэтгэж тухайн байгууллагууд, операторуудын бизнесийн нууцыг чандлан хадгална.

2.3.2. Аялал жуулчлалын визийн горим

БНХАУ-ын гадаад иргэдийн визийн журамд зааснаар жуулчид L болон G төрлийн визээр аялна. G виз нь дамжин өнгөрөх, L төрлийн виз нь дотоодод аялах жуулчдад олгогдоно. Зохион байгуулалттай аяллын бүлэгт багтаж байгаа жуулчин хувь хүний виз авах шаардлагагүй ба аяллыг зохион байгуулж буй товчооны урилгыг үндэслэн L төрлийн виз олгоно. Жуулчлагчтай холбоотой бусад мэдээллийг эрх бүхий газарт аяллын товчоо гаргаж өгнө. Хайнан муж руу зохион байгуулалттай аяллын бүлэгт багтан аялж байгаа аль ч улсын иргэн визгүй зорчино.

Дараах тохиолдолд аялал жуулчлалын виз олгоно. Үүнд:

- Виз хүсэгчийн паспорт сүүлийн 6 сараас доошгүй хугацаанд хүчинтэй байх;
- Визний мэдүүлэг хүлээн авах маягтыг алдаагүй, зөв бөглөсөн байх. Өргөдлийн маягтыг бүрэн, гаргацтай, үнэн зөв бөглөнө. Мэдүүлгийн маягтыг буруу, алдаатай бөглөх нь виз олгохоос татгалзах шалтгаан болдог.
- Мэдүүлгийн маягтад сүүлийн үед авахуулсан паспортын хэмжээтэй, цагаан фонтой, өнгөт зураг наана.
- Оршин суугчийн статус, хууль ёсны баталгаа;
- Нислэгийн билет захиалга, зочид буудлын захиалга зэрэг аялалтай холбоотой материал. Мөн хувь хүн бол урилгын хамт дараах мэдээллийг хавсаргана. Үүнд:
- Виз хүсэгчийн мэдээлэл (овог нэр, хүйс, төрсөн огноо гэх мэт)
- Айлчлалын төлөвлөгөөний талаарх мэдээлэл (угтах, үдэх огноо, айлчлал болох газар гэх мэт)
- Урьж буй хувь хүн болон аж ахуйн нэгжийн тухай мэдээлэл (нэр, харилцах утас, хаяг, албан тамга, хувь хүн болон хуулийн этгээдийн хууль ёсны төлөөлөгчийн гарын үсэг)
- Аялал жуулчлалаар явж байгаа хэдий ч шаардлагатай нөхцөлд дараах бичиг баримтыг бүрдүүлнэ.
- Виз хүсэгчийн ажил олгогчийн тодорхойлолт (ажлын газрын нэр, утас, хаяг болон виз хүсэгчийн сүүлийн 6 сарын орлогын мэдүүлэг) эсхүл сүүлийн 6 сарын дансны хуулга;
- Хэрвээ аялал жуулчлалын L төрлийн виз авч буй анхны тохиолдол биш бол дахин аялах болсон шалтгаан, энэ аяллын хугацаанд хаана, хэдий хугацаагаар байх тухай мэдүүлнэ;
- Хэрэв виз хүсэгч нь Түвд рүү аялах бол “Түвдийн аяллын зөвшөөрөл” заавал авах ёстой. Түвдийн автономит бүс Аялал жуулчлалын хорооноос зөвшөөрөл авах, эсхүл зохион байгуулалттай аяллын бүлэгт орж аялж болно.

2.4. ЯПОНЫ ТУРШЛАГА

2.4.1. Эрх зүйн орчин

1963 онд батлагдсан Аялал жуулчлалын ерөнхий хуулийг шинэчлэн найруулж Үндэсний аялал жуулчлалыг дэмжих ерөнхий хуулийг¹⁴⁹ /2006/

¹⁴⁹ Tourism Nation Promotion Basic Law (Act No.117 of 2006) – Enacted on December 13, 2006 and came into effect in January 1, 2007. Эх сурвалж: Japan Tourism Agency – www.mit.go.jp

батлан гаргаснаар XXI зуунд Япон Улсын аялал жуулчлалын салбарт баримтлах бодлого шинэчлэгдсэн байна.

Аялал жуулчлалын орон болох зорилтод хүрэхийн тулд иж бүрэн арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхдээ Японы эдийн засгийн хөгжлийг дэмжих, иргэдийн амьдралын тогтвортой хэв маягийг хадгалах, олон улсын харилцан ойлголцлыг улам бэхжүүлэхийг Үндэсний аялал жуулчлалыг дэмжих ерөнхий хуульд заасан байна.¹⁵⁰

Япон Улс аялал жуулчлалын орон болон хөгжихдөө дараах үндсэн зарчмыг баримталж байна. Үүнд:

- иргэдийг баян чинээлэг болгохын тулд “иргэддээ амьдрахад нь, гадаадын жуулчдад айлчлан ирэхэд нь улсаа таатай сайхан орон болгож хөгжүүлэх”-ийн төлөө ухамсарлах нь чухал;
- иргэдийн тойрон аяллыг дэмжих нь чухал;
- даяаршлын талаарх өөрийн үзэл бодолтой байх нь чухал;
- сонирхсон талуудын үүргийг хангах нь чухал гэсэн байна.

Оролцогч талуудын үүргийг товчхон авч үзвэл, төв Засгийн газар нь Японыг аялал жуулчлалын орон болох зорилтод хүрэхийн тулд иж бүрэн бодлого боловсруулж хэрэгжүүлэх, орон нутгийн засаг захиргаа нь өөрийн давуу талаа ашигласан, хамтын ажиллагаанд суурилсан бодлого боловсруулж хэрэгжүүлэх, иргэд нь Японыг аялал жуулчлалын орон болох зорилтыг дэмжин хамтран ажиллахын чухлыг ухамсарлах, мөн жуулчдын анхаарлыг татсан бүтээлч ажил санаачлах, харин аялал жуулчлалын салбарт үйл ажиллагаа явуулдаг байгууллагууд нь Японыг аялал жуулчлалын орон болох зорилтод хүрэхэд хүчин чармайлтаа бүрэн гаргах зэрэг үүргүүдийг хүлээсэн байна.

Үндэсний аялал жуулчлалыг дэмжих ерөнхий хуулиар Японы Засгийн газарт улсаа аялал жуулчлалын орон болгох зорилтод хүрэх үйл ажиллагааны үндсэн төлөвлөгөөг боловсруулж, орон даяар зохион байгуулахыг үүрэг болгосон байна. Мөн тус улсын аялал жуулчлалын салбар дахь олон улсын өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх, үүний тулд маш сонирхолтой аялал жуулчлалын чиглэл, арга хэмжээг санаачлах, энэ салбарын хүний нөөцийн чадавхыг хөгжүүлэх, таатай бүх талын нөхцөл боломжийг бүрдүүлэхийг Засгийн газарт даалгасан байна.

Засгийн газрын 2007 оны 6 дугаар сард баталсан Аялал жуулчлалын үндсэн төлөвлөгөөнд дараах таван зорилтыг дэвшүүлсэн байна. Үүнд:

- Японд зорчих гадаадын жуулчдын тоог нэмэгдүүлэх;
- Японд зохион байгуулагдах олон улсын хурлын тоог нэмэгдүүлэх;
- Дотоодын аялал жуулчлалыг нэмэгдүүлэх;
- Гадаадад аялах япон жуулчдын тоог нэмэгдүүлэх;
- Нэг япон хүний дотоодод аялах хоногийг уртасгах зэрэг болно.

2012 оны 3 дугаар сард Аялал жуулчлалыг дэмжих үндсэн төлөвлөгөөг шинэчлэн баталсан бөгөөд 5 жилийн хугацаанд /2012-2016/ хэрэгжүүлэх энэхүү төлөвлөгөөнд аялал жуулчлалын суурь баазыг

¹⁵⁰ Japan Tourism Agency – www.mlit.go.jp

өргөжүүлэх, чанарыг сайжруулах зэрэг үндсэн чиглэлийг баримтлахаар тусгасан байна.

Төлөвлөгөөнд баримтлах дараах бодлогыг тусгасан байна. Үүнд:

- Байгалийн гамшгийн дараа гамшиг болсон бүс нутгийг сэргээн босгох;
- Үндэсний эдийн засгийг хөгжүүлэх;
- Олон улсын харилцан ойлголцлыг нэмэгдүүлэх;
- Иргэдийн амьдралын хэв маягийг тогтвортой хадгалах, улам сайжруулах гэсэн байна.

Аялал жуулчлалыг дэмжих үндсэн төлөвлөгөөнд 7 зорилт дэвшүүлж, зорилт тус бүрийн шалгуур үзүүлэлтийг тоон утгаар тодорхой заасан байна. Шинэчилсэн төлөвлөгөөний онцлог нь Японд ирсэн гадаадын жуулчдын болон аялал жуулчлалын бүсэд зорчсон аялагчдын “сэтгэл ханамж”-ийн индексийг нэмж оруулсан байна.¹⁵¹ /Хүснэгт 1./

Хүснэгт 1. Аялал жуулчлалыг дэмжих үндсэн төлөвлөгөөний зорилт

/2016 онд хүрэх шалгуур үзүүлэлт/

№	Зорилт	2016 онд хүрэх шалгуур үзүүлэлт	Тайлбар
1.	Дотоодын аялал жуулчлалын хэрэглээг нэмэгдүүлэх	30 триллион иен	2009 онд 25.6 триллион иен
2.	Японд ирэх гадаадын жуулчдын тоог нэмэгдүүлэх	18 сая	- 2020 онд 25 саяд хүргэх; - 2016 оны 9 дүгээр сарын байдлаар 17,977,7002. ¹⁵²
3.	Японд ирсэн гадаадын жуулчдын “сэтгэл ханамж”-ийг нэмэгдүүлэх	- 45 хувь нь “маш сэтгэл хангалуун” гэж дүгнэх; - 60 хувь нь “дахин ирэхийг хүсэж байна” гэж хариулах.	2011 онд - 43.6 хувь нь “маш сэтгэл хангалуун” гэж дүгнэсэн; - 58.4 хувь нь “дахин ирэхийг хүсэж байна” гэж хариулсан.
4.	Японд зохион байгуулагдах олон улсын хурлын тоог нэмэгдүүлэх	зохион байгуулагдах нийт хурлын тоо 2010 онд зохион байгуулагдсан нийт хурлын 50 хувь ба түүнээс дээш хувьд хүргэх.	2010 онд олон улсын 741 хурал зохион байгуулагдсан.
5.	Гадаадад аялах япон жуулчдын тоог нэмэгдүүлэх	20 сая	- 2010 онд 16.64 сая; - 2011 онд 16.99 сая.
6.	Нэг япон хүн дотоодын аялал жуулчлалаар аялах хоногийг уртасгах	2.5 хоног	2010 онд 2.12 хоног аялсан.
7.	Аялал жуулчлалын бүсэд зорчсон аялагчдын “сэтгэл ханамж”-ийг нэмэгдүүлэх	- 25 хувь нь “маш сэтгэл хангалуун” гэж дүгнэх; - 25 хувь нь “дахин ирэхийг хүсэж байна” гэж хариулах.	Энэ зорилтын хүрээнд ямар нэг тоон үзүүлэлт одоогоор гараагүй байна.

¹⁵¹ Ibid

¹⁵² Japan National Tourism Organization – www.jnto.go.jp/

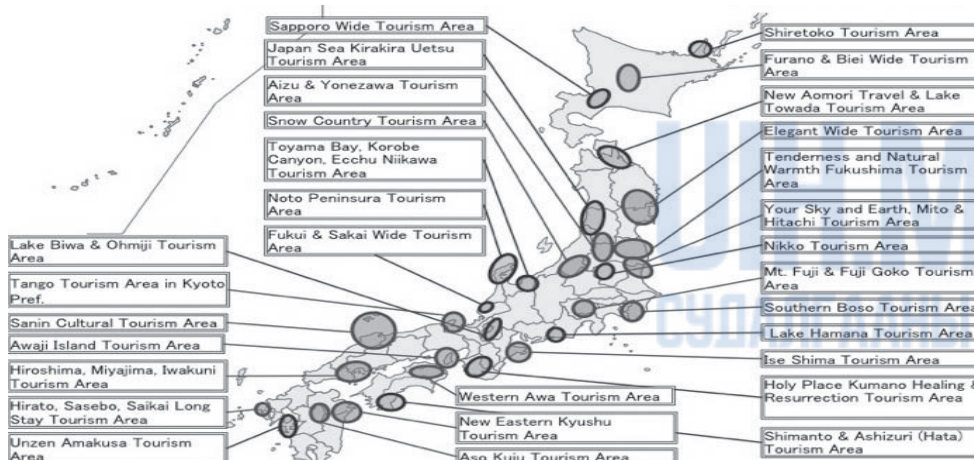
Стратеги шинэчлэлийн хүрээнд Японыг дэлхийн аялал жуулчлалын тэргүүлэх төв болгох гэж байгаагаа тус улсын Ерөнхий сайд Шинзо Абэ 2014 оны сүүлээр мэдэгдсэн байна. Аялал жуулчлал бол дэлхийн хэмжээнд хөгжиж байгаа нэг төрлийн аж үйлдвэрлэл, мөн тус улсын Засгийн газар арваадхан жилийн өмнө аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх талаар бодит алхам хийж эхэлсэн бөгөөд тус улсын энэ салбарын үзүүлэлтүүд өсөх боломж бий гэж үзэж байгаа аж.¹⁵³ Энэ нь 2020 онд зуны олимпыг Токио хотод зохион байгуулахтай мөн холбоотой бөгөөд тус улс нь 1972 онд Саппоро, 1998 онд Нагано хотод өвлийн олимпыг зохион байгуулж байсан туршлагатай.

2.4.2. Аялал жуулчлалын бүс

Үндэсний аялал жуулчлалыг дэмжих ерөнхий хууль, Японы Үндэсний Парламентын хоёр танхимын Байнгын хороодын тогтоол¹⁵⁴, Засгийн газраас баталсан Аялал жуулчлалын үндсэн төлөвлөгөөний дагуу орон нутгийн засаг захиргаа, аялал жуулчлалын холбоо, аялал жуулчлалын салбарт үйл ажиллагаа явуулдаг байгууллагууд, хувь хүмүүсийн нэгдмэл үйл ажиллагааг дэмжих зорилгоор 2008 оны 10 дугаар сард Газар, дэд бүтэц, тээвэр, аялал жуулчлалын яамны дэргэд Японы аялал жуулчлалын агентлагийг байгуулсан байна. Японы аялал жуулчлалын агентлаг 2009 оны 4 дүгээр сард аялал жуулчлалын 30 бүсийг байгуулсан байна.

Аялал жуулчлалын бүс бол байгаль, түүх, соёл болон бусад чиглэлээр нягт холбоотой аялал жуулчлалын хэд хэдэн объектоос бүрдэх бүс нутгийг ойлгоно. Аялагч нь аялал жуулчлалын бүсэд 2 шөнө, 3 өдөр ба түүнээс урт хугацаанд байрлахад зориулагдсан хэмээн тодорхойлж байна.¹⁵⁵

Зураг 1. Аялал жуулчлалын бүс байгуулах төлөвлөгөө /2009/

¹⁵³ “Серьёзный подход к международному туризму”. Томоми Нагаи. 2014.10.20. Эх сурвалж:

¹⁵⁴ Японы аялал жуулчлалын агентлагыг 2008 оны 10 дугаар сард Газар, дэд бүтэц, тээвэр, аялал жуулчлалын яамны дэргэд Үндэсний аялал жуулчлалын дэмжих ерөнхий хууль, Засгийн газрын баталсан Аялал жуулчлалын үндсэн төлөвлөгөөний дагуу орон нутгийн засаг захиргаа, аялал жуулчлалын холбоо, аялал жуулчлалын салбар, орон нутгийн зочид буудал болон бусад байгууллага, хувь хүмүүсийн үйл ажиллагааны нэгдмэл байдлыг дэмжих зорилгоор байгуулсан байна. www.nippon.com/en/

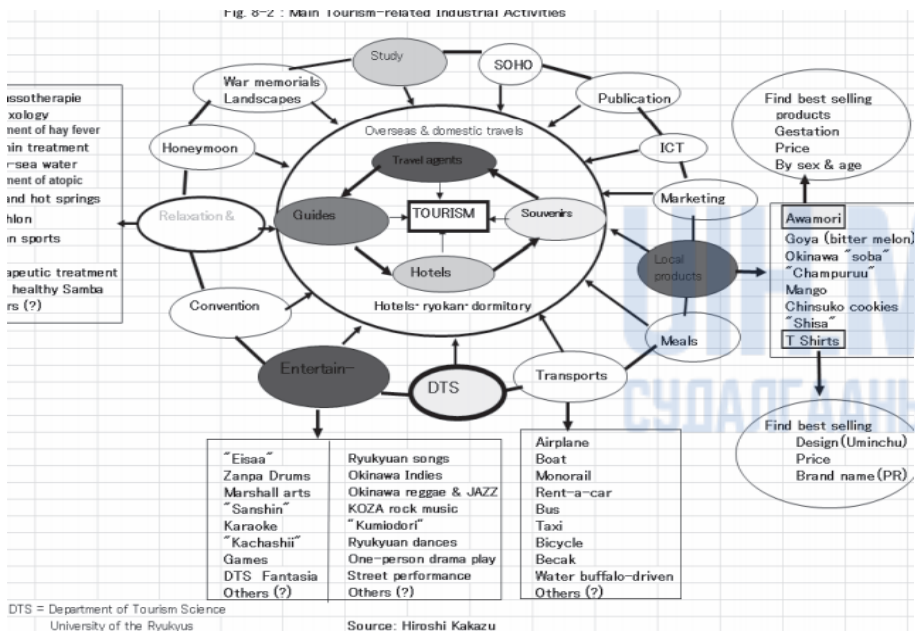
¹⁵⁵ Japan National Tourism Organization – www.jnto.go.jp/

Аялал жуулчлалын бүсийг байгалийн үзэсгэлэнт газрууд, Дэлхийн өвд бүртгэгдсэн газрууд, Японы эртний соёл, түүхт газрууд, Онсэн буюу халуун рашаантай газрууд болон жуулчдын анхаарлыг татах онцгой бүс нутгуудад байгуулсан байна. Аялал жуулчлалын тухайн бүсэд заавал Япон нэр өгсөн бөгөөд өөрийн байгалийн онцлог, ард түмний зочломтгой зан төлөвийг ойлгомжтой хэлбэрээр илэрхийлэх зар сурталчилгааны уриаг гаргасан байна.

Засгийн газар, орон нутгийн засаг захиргааны зүгээс аялал жуулчлалын бүсэд байгаа иргэдэд гадаадын жуулчидтай илүү сайн харилцахад нь туслах зорилгоор англи, хятад, солонгос болон бусад хэлийг сурах дэмжлэгийг үзүүлдэг байна.

Аялал жуулчлал нь зөвхөн үйлчилгээний салбар бус, олон салбаруудын нэгдэл юм. Аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд түүх, соёлын өвийг хамгаалахын зэрэгцээ орон нутгийн хөдөө аж ахуй, аж үйлдвэрийн салбарыг хөгжүүлэх нэг хүчин зүйл болж байдаг. Аялал жуулчлал нь зочид буудал, үзвэр үйлчилгээ, тээвэр, хөтөч-тайлбарлагч, бэлэг дурсгал зэрэг нь орон нутгийн соёлын болон үйлдвэрлэлийн салбар, мэдээлэл болон харилцаа холбооны технологи, зугаа цэнгээн болон спортын төрлүүд, маркетинг болон сурталчилгааны үйл ажиллагаа, байгаль орчин болон түүх, соёлын өвийн хамгаалал зэрэг олон салбар хоорондын нягт холбоотой үйл ажиллагааны үр дүнд бий болдог. /Зураг 2./¹⁵⁶

Зураг 2. Аялал жуулчлалтай холбоотой бусад үйл ажиллагааны бүдүүвч

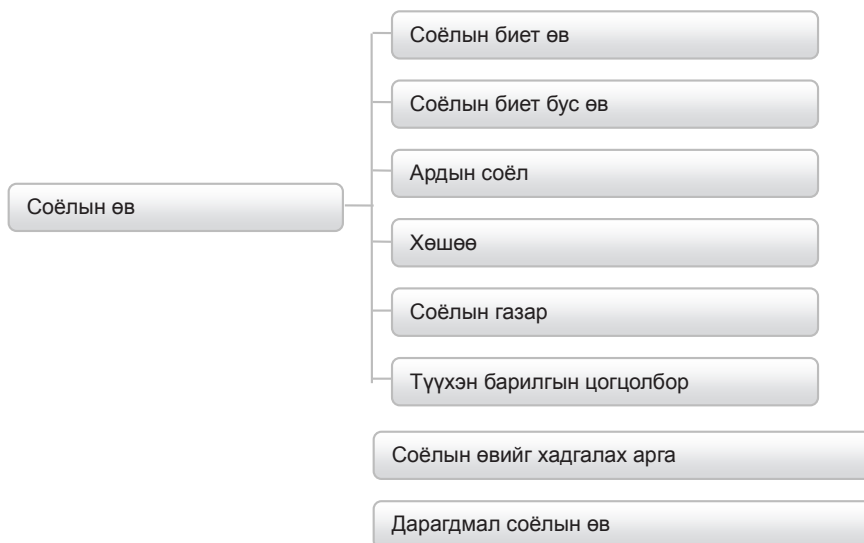

¹⁵⁶ Sustainable Island Tourism: The Case of Okinawa. Hiroshi Kakazu. University of the Ryukyus. file:///D:/2016-10-16-Free%20zone/kaka-zu02.pdf

2.4.3. Соёлын өвийг хамгаалах

1950 онд батлагдсан Соёлын өвийг хамгаалах тухай хуульд соёлын биет болон биет бус өв, хөшөө гэсэн гурван төрлийг хамгаалахаар зааж байжээ. 1954 онд ардын соёл, 1975 онд соёлын газар, уламжлалт барилгын цогцолбор зэргийг бие даасан соёлын өв болгон хуульд нэмж тусгасан байна. /Зураг 3./

Зураг 3. Соёлын өвийг ангилсан ерөнхий бүдүүвч

Соёлын биет өв нь өөрийн соёлын үнэт шинж чанараа хадгалж байгаа эсэх, санхүүгийн хувьд тодорхой хэмжээний орлого оруулж байгаа эсэх нь үндэсний соёлын өвд оруулах шалгуурын үндсэн буюу хамгийн гол шаардлага болж байдаг. Соёлын биет бус өвийн хувьд тухайн урлаг, эсхүл, уламжлалт арга техникийн жорын онцгой ач холбогдол, тэрхүү ач холбогдлыг хүлээн зөвшөөрсөн байдлыг харгалзан Засгийн газар тодорхойлж үндэсний соёлын өвд оруулдаг байна.

Мөн Соёлын өвийг хамгаалах тухай хуулиар 1954 оноос дарагдмал соёлын өвийг, 1975 оноос соёлын өвийг хадгалах аргыг нь тусгайлан оруулсан байна. /Зураг 3./ Дарагдмал соёлын өв байгаа газарт судалгаа болон барилгын ажил явуулахыг хуулиар хязгаарласан бөгөөд хэрэв хийхээр бол соёлын асуудал эрхэлсэн байгууллагад мэдэгдэх ёстой.

2008 онд батлагдсан Орон нутаг дахь түүхэн газрыг дэмжих, сайжруулах тухай хуулиар¹⁵⁷ түүхэн газрыг хамгаалалтад авахдаа хот, тосгоныг хөгжүүлэх, соёлыг нь сурталчлахад чиглэсэн байна. Орчин үед орон нутгийн түүх, соёлыг хадгалсан эртний барилгад тогтмол үйл ажиллагаа явуулдаг тохиолдол нэлээдгүй байх бөгөөд ийм соёлын газруудтай Японы газар, дэд бүтэц, тээвэр, аялал жуулчлалын яам, Хөдөө аж ахуй, ой, загасны аж ахуйн яам болон Соёлын асуудал эрхэлсэн агентлаг хамтран ажилладаг байна.

¹⁵⁷ Act on the Maintenance and Improvement of Historic Landscape in Communities, 2008.

Дээрх хуулиар соёлын болон түүхэн газруудыг хамгаалах, сайжруулах, сурталчлах зорилгоор бүс болгон хөгжүүлэхдээ тэдгээрийг сэргээн засварлах, тэнд соёл, урлагийн наадам зохион байгуулах, иргэдийн түүх, соёлын мэдлэгийг дээшлүүлэх зэрэг зорилгот янз бүрийн арга хэмжээ зохион байгуулахыг дэмжсэн нь биет болон биет бус үнэт зүйлсийг цогцоор нь хамгаалсан явдал юм.

Соёлын өвийг хамгаалах хамгийн анхан шатны нэгж бол тухайн орон нутгийн иргэд, засаг захиргаа бөгөөд энэ хоёр хамтран өөрийн соёлыг үндэсний соёлын өвд оруулахад хамгийн чухал үүргийг гүйцэтгэдэг. Ийнхүү доороос дээш чиглэсэн хамгаалалтын систем нь сайн үр нөлөөтэй байгааг судлаачид онцолж байна. Аливаа соёлын өв нь тухайн орон нутгийнхны өдөр тутмын амьдралтай нягт холбоотой байдаг тул хамгаалалтын сайн систем болж чаддаг байна.¹⁵⁸

Төрөөс соёлын өвийг хамгаалах талаар бодлогоор дэмжсэнээр аялал жуулчны компани, төрийн бус байгууллага, сайн дурынхан, аялагчид зэрэг бусад оролцогчдыг татан оролцуулдаг байна.

2.5. ИНДОНЕЗИЙН ТУРШЛАГА

Аялал жуулчлал бол Индонезийн эдийн засгийн нэгэн чухал бүрэлдэхүүн хэсэг бөгөөд тус орны экспортын 4 дэх том салбар, гадаад валютын орлогын чухал эх үүсвэр болдог. Дэлхийн Аялал ба Жуулчлалын Зөвлөл (World Travel and Tourism Council)-ийн мэдээгээр¹⁵⁹ 2015 онд Индонезийн аялал жуулчлалын салбарын орлого нь ДНБ-ий 3.2% (26,162 сая ам доллар)-ийг бүрдүүлжээ. Индонезийн Засгийн газраас энэ дүнг 2019 он гэхэд хоёр дахин нэмэгдүүлж ДНБ-ий 8%-ийг бүрдүүлэх, мөн жуулчдын тоог хоёр дахин өсгөж 20 саяд хүргэх зорилт тавьжээ. Индонез улсад ирдэг жуулчдын ихэнх нь Сингапур, Малайз, Хятад, Австрали, Япон зэрэг 5 улсаас ирдэг жуулчид байдаг байна.

Тус улсад бүс нутгийн аялал жуулчлалын газар 222, үндэсний аялал жуулчлалын стратегийн бүс 88, үндэсний хэмжээний аялал жуулчлалын цогцолбор 50 байдаг байна.

Аялал жуулчлалын өрсөлдөх чадварын 2015 оны тайлангаар Индонез улс дэлхийн 141 орноос 50 дугаарт жагссан байна. Энэхүү тайлангаар Индонезийн аялал жуулчлалын салбар үнийн өрсөлдөөний чадавхаар 141 улсаас 3-т, аялал жуулчлалын сайн бодлоготой, нөхцөл сайн бүрдүүлсэн үзүүлэлтээр 9-т, байгалийн болон соёлын нөөц баялгаараа 17-т тус тус орсон бол аялал жуулчлалын үйлчилгээний дэд бүтэц нь зарим талаар сул хөгжсөн тул дэд бүтэц хэмээх дагалдах индексээрээ 75-т орж харьцангуй доогуур үнэлэгдсэн байна.

2.5.1. Аялал жуулчлалын эрх зүйн орчин

Индонез улс аялал жуулчлалын үйл ажиллагааг “Аялал жуулчлалын тухай хууль” /№10,2009/, Эдийн засгийн тусгай бүсийн тухай хууль, Үндэсний аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөө /2010-2025/,

¹⁵⁸ Cultural heritage protection system in Japan: current issues and prospects for the future. National Graduate Institute for Policy Studies, Tokyo, Japan. July 2014. Эх сурвалж: www.grips.ac.jp

¹⁵⁹ 2015- www.apec.org/

Аялал жуулчлалыг дэмжих урт болон дунд хугацааны хөтөлбөр /2010-2015/ зэрэг хууль болон бодлогын баримт бичгүүдээр зохицуулж байна. Тухайлбал,

“Аялал жуулчлалын тухай”¹⁶⁰ хуулийг Бүгд Найрамдах Индонез Улсын 1945 оны Үндсэн хуулийн 20, 21 дүгээр бүлгүүдэд нийцүүлэн гаргасан ба тус хууль нь аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа, зарчим, зорилт, санхүүжилт, эрх үүрэг, хариуцлага болон аяллын байгууллагын харилцааг зохицуулсан 17 бүлэгтэй. Үүнд:

- 1-р бүлэг. Ерөнхий үндэслэл
- 2-р бүлэг. Зарчим, үйл ажиллагаа, зорилт
- 3-р бүлэг. Аялал жуулчлалын үйл ажиллагааны зарчим
- 4-р бүлэг. Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх
- 5-р бүлэг. Стратегийн бүс
- 6-р бүлэг. Аялал жуулчлалын бизнес
- 7-р бүлэг. Эрх, үүрэг, хориглох зүйл
- 8-р бүлэг. Засгийн газрын болон бүс нутгийн эрх мэдэл
- 9-р бүлэг. Зохицуулалт
- 10-р бүлэг. Индонезийн аялал жуулчлалыг дэмжих агентлаг
- 11-р бүлэг. Индонезийн аялал жуулчлалын үйлдвэрлэлийн холбоо
- 12-р бүлэг. Хүний нөөц, сургалт
- 13-р бүлэг. Санхүүжилт
- 14-р бүлэг. Захиргааны хариуцлага
- 15-р бүлэг. Эрүүгийн хариуцлага
- 16-р бүлэг. Орчуулах үндэслэл
- 17-р бүлэг. Бусад гэх мэт.

“Эдийн засгийн тусгай бүсийн тухай”¹⁶¹ хууль нь 2009 онд батлагдсан бөгөөд Индонезийн эдийн засгийг хөгжүүлэх тусгай бүсийн үйл ажиллагаа, төрөл зүйл, зохион байгуулалт, хөнгөлөлт урамшуулал зэрэг харилцааг зохицуулсан 7 бүлэгтэй. Үүнд:

- 1-р бүлэг. Ерөнхий үндэслэл
- 2-р бүлэг. Үйл ажиллагаа, хэлбэр ба шалгуур
- 3-р бүлэг. Эдийн засгийн тусгай бүсийг нэрлэх нь
- 4-р бүлэг. Байгууллага
- 5-р бүлэг. Гадаад валют болон барааны урсгалын хорио цээр
- 6-р бүлэг. Материаллаг бааз ба урамшуулал хөнгөлөлт
- 7-р бүлэг. Бусад

Индонезийн аялал жуулчлалын хууль эрх зүйн баримт бичгүүд нь хоорондын уялдаа холбоо болон хэрэгжилт сайн, аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх төлөвлөгөө, хөтөлбөрийг нь хуульд нийцүүлэн гаргадаг учир Аялал жуулчлалын өрсөлдөх чадварын 2015 оны тайлангаар “аялал жуулчлалын сайн бодлоготой, нөхцөл сайн бүрдүүлсэн” гэж үнэлэгджээ.

2.5.2. Аялал жуулчлалын бүсийн тухай

Аялал жуулчлалын тухай хуулийн 1-р бүлгийн 6-р зүйлд: “Аялал жуулчлалын нутаг дэвсгэрийг үүнээс хойш Аялал жуулчлалын Чиглэл

¹⁶⁰ Law of RI No. 10 Year 2009, A Law on Tourism, <http://faolex.fao.org/docs/pdf/ins89481.pdf>

¹⁶¹ Law of the Republic of Indonesia №39 year 2009 Special Economic Zones- [http://www.flevin.com/id/lgo/translations/laws/law%20no.%2039%20of%202009%20on%20special%20economic%20zones%20\(mof\).pdf](http://www.flevin.com/id/lgo/translations/laws/law%20no.%2039%20of%202009%20on%20special%20economic%20zones%20(mof).pdf)

гэж нэрлэх бөгөөд энэ нь жуулчдын сонирхлыг татахуйц нөөц боломжтой, нийтийн ахуйн хэрэглээтэй, аялал жуулчлалын эрэлт хэрэгцээтэй буй нөөц баялгаа нийлүүлэхэд харилцан холбоотой орших нэг буюу түүнээс олон бүс нутгийг дамнан оршсон газарзүйн бүс юм” гэж тодорхойлсон байна.

Харин “Аялал жуулчлалыг эрхлэх зарчмууд”-ыг 3-р бүлгийн 5-р зүйлд:

- Хүн төрөлхтөн болон гагцхүү эзэн тэнгэрийн хоорондын харилцаа, хүн төрөлхтөн болон байгаль орчны хоорондын харилцааны тухай сургасан амьдралын тухай сургаалиудын илрэл болсон шашны хэм хэмжээ болон соёлын үнэ цэнийг дээдлэн баримтлах;
- Хүний эрх, соёлын олон янз хэлбэрүүд ба уугуул нутгийнхны оюун ухааныг дээдлэн баримтлах;
- Хүн ардын сайн сайхан, шударга ёс, тэгш байдал ба тэгш хуваарилалтад хувь нэмэр оруулах;
- Байгаль орчин ба амьд байгалийг хадгалан хамгаалах;
- Орон нутгийн хүн ардын сайн сайхны төлөө үр бүтээлтэй ажлууд хийх;
- Нутгийн өөрөө удирдах ёсны хүрээнд нэг нэгдмэл тогтолцоог бүрдүүлэгч дотоод салбар хоорондын, бүс нутаг хоорондын, төв болон орон нутгийн захиргаадын хоорондын нэгдлийг баталгаажуулах;
- Аялал жуулчлалын бизнесийн ёс зүйн дүрмүүд болон аялал жуулчлалын салбарын олон улсын зөвшилцөл гэрээг даган биелүүлэх;
- Индонез Улсын төрийн нэгдмэл байдлыг бэхжүүлэх талаар тодорхойлжээ.

Индонез улсад “аялал жуулчлалыг” үйлдвэрлэл, аялал жуулчлалын чиглэл, маркетинг ба аялал жуулчлалын институци гэсэн 4 үндсэн чиглэлээр хөгжүүлж ирсэн. Ингэхдээ аялал жуулчлалыг дотроо үндэсний аялал жуулчлалын хөгжлийн мастер төлөвлөгөө, мужийн аялал жуулчлалын хөгжлийн мастер төлөвлөгөө, орон нутгийн /хотын аялал жуулчлалын хөгжлийн мастер төлөвлөгөө зэргийг багтаасан “Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөө”-нд үндэслэн хөгжүүлэх ёстой бөгөөд аялал жуулчлалын хөгжил нь улс үндэсний удаан хугацааны хөгжлийн бүрэлдэхүүн хэсэг байхаар зохицуулсан байна.

Индонезийн Аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа нь бүтээлч байдал ба аяллын хэлбэрээр жуулчин бүрийн бие, сэтгэл, оюун санааны эрэлт хэрэгцээг хангаж, хүн ардын сайн сайхны төлөө зориулах орлогыг нэмэгдүүлэхэд чиглэгдэж байна.

Аялал жуулчлалын бүсийг эдийн засгийн болон стратегийн зорилгоор байгуулан хөгжүүлж ирсэн бөгөөд энэ нь улсын эдийн засагт чухал үүрэг гүйцэтгэдэг байна.

Аялал жуулчлалын стратегийн бүс болон эдийн засгийн тусгай бүс дэх аялал жуулчлал нь харьцангуй татварын хөнгөлөлт урамшуулал эдлэх болон бизнесийн таатай нөхцөл бүрдсэн байдгаараа онцлогтой байна.

2.6. ТАЙЛАНДЫН ТУРШЛАГА

Тайландын Вант Улсын аялал жуулчлалын салбар нь тухайн улсын эдийн засагт чухал үүрэг гүйцэтгэдэг ба 2014 оны байдлаар ДНБ-ий 19.3%, нийт хөрөнгө оруулалтын 7.4%, нийт ажил эрхлэлтийн 21.5%-ийг /шууд болон шууд бус/ замаар бүрдүүлж байгаа нь тус улсын эдийн засгийн тэргүүлэх чиглэлийн нэг нь аялал жуулчлалын салбар болохыг харуулж байна.¹⁶²

Тус улсад аялал жуулчлалын салбар хөгжихөд байгаль цаг уурын таатай нөхцөл, үзэсгэлэнт газар, түүхэн дурсгалт барилга, байгууламж, Тайландын соёл, ард түмний найрсаг харилцаа, Тайланд хоол, амралт чөлөөт цагаа өнгөрөөх байгууламж зэрэг олон хүчин зүйлээс гадна төрөөс аялал жуулчлалын салбарыг тогтвортой бодлогоор дэмжиж ирсэн нь гол түлхэц болсон байна. Тайландын аялал жуулчлалын харилцааг зохицуулж буй гол бодлогын баримт бичгүүд нь:

- “Аялал жуулчлалын үндэсний бодлогын тухай хууль” 2008 он
- “Аялал жуулчлалын бизнес, түүний удирдлагын тухай хууль” 2008 он
- “Үндэсний аялал жуулчлалын хөгжлийн төлөвлөгөө 2012-2016”
- “Эдийн засгийн хөгжлийн онцгой бүс байгуулах” төсөл зэрэг юм.

Мөн Тайландын аялал жуулчлалын хөгжилд дараах байгууллагууд гол үүрэг гүйцэтгэдэг. Үүнд:

- Аялал жуулчлалын Үндэсний бодлогын зөвлөл - Board of national tourism policy
- Аялал жуулчлал, спортын яам - Ministry of Tourism and Sports
- Тайландын аялал жуулчлалын газар - The Tourism Authority of Thailand (TAT)
- Орон нутгийн засаг, захиргаа - The Department of Local Administration
- Тайландын аялал жуулчлалын зөвлөл - Tourism Council of Thailand
- Тогтвортой аялал жуулчлалын газар - The Designed Areas for Sustainable Tourism Administration or DASTA
- Холбогдох бусад байгууллагууд.

2.6.1. Удирдлага, зохион байгуулалт

Тайландын “Аялал жуулчлалын үндэсний бодлогын тухай хууль” нь 2008 оноос хэрэгжиж эхэлсэн бөгөөд энэ хуулийн зорилго нь аялал жуулчлалын нэгдсэн системийг бий болгох явдал юм. Энэ хуулиар Аялал жуулчлалын үндэсний бодлогын зөвлөл, Аялал жуулчлалын газар,

¹⁶² Economic impact 2015 Thailand, World travel & tourism council

Тайландын аялал жуулчлалын зөвлөлийг байгуулсан.

Аялал жуулчлалын үндэсний бодлогын зөвлөл нь засгийн газарт аялал жуулчлалын менежмент, стратегийн асуудлаар санал оруулах, засгийн газраас гаргаж байгаа олон улсад зориулсан аялал жуулчлалын гарын авлагын агуулгад бодлого, чиглэл өгөх, Тайландын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх санд хяналт тавих, хуульд заасан бусад удирдамжаар хангах үүрэгтэй ажилладаг.

Аялал жуулчлал, спортын яам нь аялал жуулчлалын салбарыг бодлогын удирдамжаар хангах, аялал жуулчлалын үйлчилгээ болон бүтээгдэхүүний стандартыг тогтоох үүрэгтэй ажилладаг.

Тайландын аялал жуулчлалын газар нь Аялал жуулчлал, спортын яамны удирдлага дор үйл ажиллагаагаа явуулдаг бөгөөд Тайландын аялал жуулчлалын салбарыг идэвхжүүлэх, дотоод, гадаадад сурталчлахад гол үүрэг гүйцэтгэдэг.

Тайландын аялал жуулчлалын зөвлөл нь хувийн хэвшлийн байгууллага бөгөөд тур оператор болон Засгийн газар хоорондын харилцааг зохицуулж, Засгийн газрын бодлого шийдвэрт хувийн хэвшлийн санал, бодлыг тусгахад гол зорилго нь чиглэгддэг.

Тогтвортой аялал жуулчлалын газар нь Тайландын тогтвортой аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх хүрээнд тус улсын эдийн засгийн онцгой бүсийн хөгжилд нутгийн иргэд болон холбогдох байгууллагуудыг татан оролцуулах, бусад орны эдийн засгийн онцгой бүсийн талаар нарийвчлан судалж, мэдээ, материал боловсруулах зорилготой газар юм.¹⁶³

2.6.2. Эрх зүйн зохицуулалт

Тус улсад аялал жуулчлалын бизнес эрхлэх эрх зүйн орчинг “Аялал жуулчлалын бизнес, түүний удирдлагын тухай” хуулиар зохицуулдаг. Энэ хууль нь 7 бүлэг 102 зүйлтэй бөгөөд агуулгын хувьд:

Нийтлэг үндэслэл: Хуульд хэрэглэгдэх гол нэр томъёонуудын тодорхойлолт, хууль хэрэгжих хугацаа;

1-р бүлэг – Аялал жуулчлалын бизнесийн удирдлагын хороо: Хорооны бүтэц, үйл ажиллагаа, эрх үүрэг, хорооны гишүүдийг томилох, чөлөөлөх;

2-р бүлэг – Аялал жуулчлалын бизнес: Аялал жуулчлалын бизнес эрхлэх тусгай зөвшөөрөл авахад тавигдах шаардлага, тусгай зөвшөөрлийг дуусгавар болгох, цуцлах үндэслэл, бизнес эрхлэгчийн хүлээх үүрэг, аялал жуулчлалын үйлчилгээний төлбөр хураамжийн талаарх зарим зохицуулалт, бизнес эрхлэгчийн зар сурталчилгаанд тавигдах шаардлага, аялал жуулчлалын компанитай холбогдон гарсан гомдлыг шийдвэрлэх зохицуулалт;

3-р бүлэг – Аяллын хөтөч: Хөтөч тайлбарлагчийн тусгай зөвшөөрөл авахад тавигдах шаардлага, бусад шаардлага, аяллын хөтөч,

¹⁶³ By Pornphatu Rupjumlong, Ph.D, Thailand's Tourism Policy Law and Regulatory Framework for Competitiveness in the AEC, August 2012, by Faculty of Law, Mae Fah Luang University, Chiangrai

тайлбарлагч нарт хориглох зүйлс, тусгай зөвшөөрлийг дуусгавар болгох, цуцлах үндэслэл;

4-р бүлэг – Аяллын ахлагч: Аяллын ахлагчаар бүртгүүлэх болон аяллын ахлагч байх бусад шаардлага;

5-р бүлэг – Аялал жуулчлалын бизнесийг хамгаалах сан: Сангийн зорилго, санхүүжилт, тайлан;

6-р бүлэг – Хяналт: Аялал жуулчлалын бизнес болон аяллын хөтөч, тайлбарлагчийг хянах аудитор, үйлчлэх хүрээ, бүрэн эрх;

7-р бүлэг – Торгууль: Аялал жуулчлалын бизнесийн удирдлагын тухай хууль болон холбогдох журмыг зөрчсөн аялал жуулчлалын компани болон аяллын хөтөч, тайлбарлагч нарт хүлээлгэх хариуцлага, торгуулийн хэмжээ зэргийг тусгажээ;

Тайландын аялал жуулчлалын хөгжилд гол хувь нэмэр оруулдаг бас нэгэн бодлогын баримт бичиг бол 2011 онд батлагдсан “Үндэсний аялал жуулчлалын хөгжлийн төлөвлөгөө 2012-2016” юм. Энэ төлөвлөгөө нь 5 гол стратегиас бүрддэг. Үүнд:

- 1) Аялал жуулчлалын барилга байгууламж, дэд бүтцийн хөгжлийн стратеги;
- 2) Аялал жуулчлалын тогтвортой хөгжил болон аялал жуулчлалын нөөцийг нөхөн сэргээх стратеги;
- 3) Аялал жуулчлалыг идэвхжүүлэгч салбар, бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний хөгжлийн стратеги;
- 4) Жуулчдын итгэлийг олох, аялал жуулчлалыг идэвхжүүлэх стратеги;
- 5) Засгийн газар, захиргааны байгууллага, иргэний нийгмийн оролцоог дэмжих стратеги.¹⁶⁴

Энэхүү төлөвлөгөөг хэрэгжүүлснээр 2010 оны байдлаар ДНБ-ий 6.2%-ийг бүрдүүлж, 19 сая жуулчин хүлээн авч байсан үйл ажиллагаа нь аялал жуулчлалын салбар юм. 2014 оны байдлаар ДНБ-ий 19,3%-ийг бүрдүүлж, 24.8 сая жуулчин хүлээн авжээ.

2.7. АНУ-ЫН ТУРШЛАГА

Аялал жуулчлалын салбар нь АНУ-ын эдийн засагт 2015 онд 1.6 их наяд ам.доллар төвлөрүүлж, 2014 оны байдлаар аялал жуулчлалын салбар нь ДНБ-ий 2.7 хувийг бүрдүүлсэн байна. 2012 онд Аялал жуулчлалтай холбоотой экспорт бүх үйлчилгээний экспортын 10%, бараа, үйлчилгээний экспортын 31%-ийг тус тус эзэлж байжээ. Түүнчлэн аялал жуулчлалын салбар нь хамгийн их ажлын байраар хангадаг салбарын нэг бөгөөд 2015 онд 8.1 сая гаруй ажлын байр буюу АНУ-ын 18 хүн тутмын нэг нь аялал жуулчлалтай шууд болон шууд бус хамааралтай ажил эрхэлж байжээ.

АНУ-ын аялал жуулчлалын салбар нь 25 гаруй дэд салбараас бүрддэг байна. Үүнээс хоол, хүнс, уушийн үйлчилгээ, агаарын тээвэр

¹⁶⁴ By Pornphatu Rupjumlong, Ph.D, Thailand's Tourism Policy Law and Regulatory Framework for Competitiveness in the AEC, August 2012, by Faculty of Law, Mae Fah Luang University, Chiangrai

болон орон байр, зочид буудлын дэд салбарууд нь орлогын 50 орчим хувийг бүрдүүлдэг байна.

2014 онд орон байр буюу зочид буудал, агаарын тээвэрт зарцуулсан зардал аялагчдын нийт зардлын 17 хувийг тус тус эзэлж байсан бөгөөд 267 тэрбум ам.доллар болон 261 тэрбум ам.доллар тус тус зарцуулсан байна. Хоол, хүнсний үйлдвэрлэл нь аялагчдын зардлын 15 хувийг эзэлж байсан бөгөөд жуулчдын зардалд 239 тэрбум ам.доллар зарцуулсан байна.

2.7.1. Аялал жуулчлалын салбарын удирдлага, зохион байгуулалт

2012 оны 1 дүгээр сард АНУ-ын Ерөнхийлөгч Худалдааны Нарийн бичгийн дарга болон Дотоод хэргийн Нарийн бичгийн дарга нараар даргалуулсан Аялал жуулчлал ба Өрсөлдөх чадварын асуудлаарх Ажлын Хэсэг байгуулахаар зарлиг гаргасан байна. Тус Ажлын хэсэг нь Аялал жуулчлалын Бодлогын зөвлөлөөр дамжуулан хэрэгжүүлэх Үндэсний аялал жуулчлалын стратегийг боловсруулах үүргийг хүлээсэн байна. Стратегийн хүрээнд 2021 он гэхэд гадаадаас 100 сая жуулчин хүлээн авах, жуулчдаас жилд 250 тэрбум ам.доллар төвлөрүүлэх болон үүнтэй холбоотойгоор дотоодын ажлын байр нэмэгдүүлэх зорилт дэвшүүлээд байгаа юм. Жуулчин хүлээж авахаас гадна Ажлын хэсэг нь дотоодын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэхээр зорьж байгаа ба дээрх зорилтуудыг хэрэгжүүлэх хүрээнд дараах 5 үндсэн чиглэлийг тодорхойлсон байна. Үүнд:

- АНУ-ыг урьд өмнө нь сурталчилж байгаагүйгээр сурталчлах;
- Гадаадаас жуулчдыг хүлээн авах, дотоод аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх;
- Дээд зэрэглэлийн үйлчилгээгээр хангах, хэрэглэгчдийн сэтгэл ханамжийг дээшлүүлэх;
- Төрийн байгууллагуудын хоорондын уялдаа холбоог хангах;
- Судалгаа хийж, үр дүнг хэмжих.

АНУ нь аялал жуулчлалын салбарын удирдлага, зохион байгуулалтын хувьд ихээхэн төвлөрсөн бус шинжтэй байна. Төрөөс аялал жуулчлалыг үндэсний, бүсийн, мужийн болон орон нутгийн түвшинд удирдан зохицуулдаг бөгөөд Холбооны Засгийн газар, мужийн засаг захиргаа болон зорин очих газрын маркетингийн байгууллага¹⁶⁵ зэрэг голлох байгууллагууд байна. Холбооны түвшинд АНУ-ын Худалдааны яамны харьяа Олон улсын худалдааны газрын Үндэсний аялал жуулчлалын алба¹⁶⁶ /УАЖА/ нь аялал жуулчлалын асуудал хариуцсан төв байгууллагын үүргийг гүйцэтгэж, ЕАБХАБ болон АПЕК зэрэг олон улсын тавцанд улс орноо төлөөлж оролцох, албан ёсны аялал жуулчлалын статистик мэдээ гаргах, АНУ-ын аялал жуулчлалын өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх зэрэг чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг байна.

¹⁶⁵ Destination marketing organization (DMO)

¹⁶⁶ National Travel and Tourism Office (NTTO)

АНУ-ын аялал жуулчлалын салбарын төрийн байгууллагуудын бүтэц

Эх үүсвэр: ЕАБХАБ, АНУ-ын Худалдааны яам, 2014

Аялал жуулчлалыг дэмжих корпораци¹⁶⁷ нь “АНУ Брэнд” гэх нэрэн дор үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн бус байгууллага бөгөөд АНУ-ыг гадаад, дотоодод сурталчлах, олон улсын жуулчдыг хүлээн авах асуудлаар АНУ-ын Засгийн газартай хамтран ажилладаг байна.

Холбооны Засгийн газар нь аялал жуулчлалыг тусгай нэг салбар гэж үздэггүй хэдий ч тээвэр зэргийг холбооны түвшинд зохицуулдаг байна. Муж болон орон нутгийн засаг захиргаа, удирдлагууд нь өөрсдийн нутаг дэвсгэр дээрх аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа эрхлэх, жуулчны үйлчилгээ үзүүлэх харилцааг зохицуулдаг байна. Холбооны түвшинд Худалдааны яам нь аялал жуулчлалын асуудлаар төрийн бусад байгууллагууд болон хувийн секторын хоорондын бодлого зохицуулагчийн үүргийг гүйцэтгэнэ.

Худалдааны яаманд аялал жуулчлалын талаар төрөөс баримтлах бодлого боловсруулах ажиллагаанд АНУ-ын Аялал жуулчлалын зөвлөлдөх зөвлөл¹⁶⁸ /АЖЗЗ/ болон Аялал жуулчлалын бодлогын зөвлөл¹⁶⁹ /АЖБЗ/ оролцдог байна. АЖЗЗ нь аялал жуулчлалын бодлогын асуудлаар зөвлөх үүрэг бүхий аялал жуулчлалын салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй компани болон байгууллагууд буюу хувийн секторын төлөөлөгчдөөс бүрдэх Худалдааны Нарийн бичгийн дарга /Сайд/-ын дэргэдэх зөвлөл юм.

АЖБЗ нь холбооны ашиг сонирхлыг холбооны шийдвэр гаргах түвшинд тусгуулах үүрэг бүхий холбогдох хуулиар үүсгэн байгуулагдсан агентлаг хоорондын хороо юм. Тус зөвлөлийн гол чиг үүрэг нь олон

¹⁶⁷ The Corporation for Travel Promotion (CTP)

¹⁶⁸ Travel and Tourism Advisory Board (TTAB)

¹⁶⁹ Tourism Policy Council (TPC)

улсын аялал жуулчлалын талаарх үндэсний бодлогын баримт бичиг болон хөтөлбөрүүд, амралт зугаалга болон үндэсний өв, нөөц баялгийн асуудал хариуцсан холбооны агентлагуудын хоорондын уялдаа холбоо хангахад оршино. АЖБЗ нь АЖЗЗ-өөс гаргасан зөвлөмжүүдийг хянан шалгаж, төрийн оролцоог хангах зорилгоор нэмэлт мэдээ, мэдээллээр хангаж оролцдог байна.

2.7.2. Эрх зүйн орчин

Аялал жуулчлалын салбарын гол хууль тогтоомжууд нь АНУ-ын хуулийн Кодын 22 дугаар “Гадаад хамтын ажиллагаа”-ны хэсгийн 31 дүгээр “Олон улсын аялал жуулчлал” бүлэгт (United States Code: Title 22 Foreign Relations and Intercourse; Chapter 31: International Travel) заагдсан байдаг. Тухайлбал,

31-р бүлэг:

- 1-р дэд бүлэг: Аялал жуулчлалын талаар төрөөс баримтлах бодлого;
- 2-р дэд бүлэг: Эрх үүрэг;
  - 2122: Худалдааны сайдын эрх үүрэг;
  - 2123: Аялал жуулчлалыг дэмжих алба;
  - 2123а: Судалгааны хөтөлбөр;
- 3-р дэд бүлэг: Удирдлага;
  - 2124: Аялал жуулчлалын бодлогын зөвлөл;
  - 2124с: Орон нутгийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх сан;
- 4-р дэд бүлэг: Аялал жуулчлалыг дэмжих корпораци;
  - 2131: Аялал жуулчлалыг дэмжих тухай хууль зэргийг тусгасан байна.

2009 онд батлагдсан Аялал жуулчлалыг дэмжих тухай хуульд заасны дагуу Худалдааны яам нь үйл ажиллагаа, удирдлага, санхүүжилтийн хувьд дараах чиг үүрэгтэй байна:

- АНУ-д зугаа цэнгэл, бизнес, эрдэм шинжилгээний аяллыг дэмжих, мөн АНУ-д нэвтрэх бодлогыг таниулах, мэдээллэх үүрэг бүхий Аялал жуулчлалыг дэмжих корпораци болох ашгийн бус байгууллагыг байгуулна.
- Худалдааны сайд нь Сайд нар болон Дотоод хэргийн яамтай зөвшилцөн Корпорацийн төлөөлөн удирдах зөвлөлийг томилох бөгөөд Корпорацийн жилийн төлөвлөгөөг хянан баталж, тайланг Конгресст хүргүүлнэ.
- Корпораци нь Дотоод хэргийн яамнаас тавьж буй шаардлагын дагуу Аяллыг баталгаажуулах электрон систем /Electronic System of Travel Authorization (ESTA)/-д бүртгүүлэх замаар визнээс чөлөөлөх хөтөлбөрт хамрагдсан улс орнуудын төлж буй төлбөрөөс санхүүжнэ.
- Аялал жуулчлалыг дэмжих албыг байгуулах бөгөөд даргыг Сайд томилно. Алба нь Корпорацитай хамтран ажиллах холбогчийн үүрэг гүйцэтгэхээс гадна өргөн хүрээний нэмэлт үүргийг гүйцэтгэнэ.
- Үүнээс гадна, судалгааны цар хүрээг өргөжүүлж, тоо мэдээ цуглуулах, судалгаа, шинжилгээний чадавхыг нэмэгдүүлнэ.

АНУ нь сүүлийн жилүүдэд аялал жуулчлалын салбарыг хөгжүүлэх, жуулчдын тоог нэмэгдүүлэхэд шинээр гарч ирж буй том зах зээл болох Хятад, Бразил зэрэг улсуудад анхаарлаа хандуулж байгаа бөгөөд эдгээр улс орнуудаас ирэх жуулчдад тодорхой нөхцөлийн дагуу визийн хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлж байна. 2015 онд АНУ болон БНХАУ-ын хамтарсан ажлын хэсэг Лос Анжелес хотноо хуралдаж 2016 оныг “АНУ-БНХАУ-ын аялал жуулчлалын жил” болгон зарласан байна. Ингэхдээ талууд аялал жуулчлалыг хөгжүүлэхэд агаарын тээврийн бодлого, институци болон үйлчилгээ чухал болохыг тэмдэглэж, тээврийн ачааллыг богино болон урт хугацаанд хангах тал дээр цаашдаа хамтран ажиллахаар тохиролцсон байна. Түүнчлэн талууд аялал жуулчлалыг нэмэгдүүлэхэд унаган байгаль, байгаль орчныг хадгалах, хамгаалах асуудлыг чухал гэж үзэн, Үндэсний Парк, газар болон усны асуудал хариуцсан байгууллагууд нь туршлага солилцох чиглэлээр хамтран ажиллах юм.

АНУ-ын аялал жуулчлалын салбар нь тус орны эдийн засагт ихээхэн ач холбогдол бүхий салбар бөгөөд зарим мужийн хувьд орлогын гол эх үүсвэр болдог. Тус салбарт үзүүлэх дэмжлэг, хөнгөлөлтийн хувьд 1992 онд батлагдсан Орон нутгийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх сангийн тухай хуулийн хүрээнд хөдөө, орон нутгийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх зорилго бүхий төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлж буй бизнес эрхлэгч, төв, орон нутгийн Засгийн газарт санхүүгийн дэмжлэг олгохоор заасан байна. Мөн мужийн хэмжээнд Аялал жуулчлалын салбарт үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгж, байгууллагуудад зарим мужууд хөнгөлөлттэй зээл олгодог байна.

Аялал жуулчлалын салбарыг хөгжүүлэхэд анхаарах чухал асуудлын нэг бол аюулгүй байдлын асуудал юм. Энэ нь аялагч, жуулчид төдийгүй улс орон, байгаль орчин зэрэг холбогдох бүхий л оролцогчдод хамаарах бөгөөд АНУ-ын хувьд 9-р сарын 11-ний халдлагаас хойш хилийн шалган нэвтрүүлэх хяналт шалгалтыг ихээхэн чангаруулжээ.

АНУ нь аялал жуулчлалын салбарыг хөгжүүлэх зорилтын хүрээнд судалгаа, мэдээлэл, дүн шинжилгээг гол чиглэл болгон томъёолсон нь хууль эрх зүй, бодлогын хэрэгжилтийг бодитойгоор дүгнэх, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээг зөв тодорхойлох, ухаалаг шийдвэр гаргалтад ихээхэн хувь нэмэртэй гэж үзэж байгаа юм.

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

БНХАУ

- Fenwick, Ann. Evaluating China's Special Economic Zones. 1984.
- <http://scholarship.law.berkeley.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1025&context=bjil>
- Free Trade Zones Act №3218. 6 June 1985.
- <http://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/WEBTEXT/52027/65155/E85TUR01.htm>
- Negative List, Special Administrative Measures on the entry of Foreign Investment into China (Shanghai) Free Trade Zone. 29 9 2013.
- Regulations on Special Economic Zones in Guangdong Province. 1980.
- <http://www.asianlii.org/cn/legis/cen/laws/roseziggp554/>
- World Bank (2009) World Development Report 2009: Reshaping Economic Geography.
- http://people.hofstra.edu/geotrans/eng/ch5en/conc5en/China_SEZ.html
- http://www.ved.gov.ru/exportcountries/cn/about_cn/laws_ved_cn/special_area_cn/

Япон

- Cultural heritage protection system in Japan: current issues and prospects for the future. National Graduate Institute for Policy Studies, Tokyo, Japan. July 2014. Эх сурвалж: www.grips.ac.jp.
- Japan Revitalization Strategy. Revised in 2014. Эх сурвалж: www.kantei.go.jp.
- Japanese Tourism: Spaces, Places and Structures. Carolin Funck and Malcom Cooper. Published in 2015 by Berghahn Books.
- OECD Tourism Trends and Policies 2016. OECD Publishing, Paris. 2016.
- Sustainable Island Tourism: The Case of Okinawa. Hiroshi Kakazu. University of the Ryukyus.
- “Серьёзный подход к международному туризму”. Томоми Нагаи. 2014.10.20. Эх сурвалж: www.nippon.com/en.
- Japan National Tourism Organization – www.jnto.go.jp.
- Japan Tourism Agency – www.mlit.go.jp.

Индонез

- Law of the Republic of Indonesia №39 year 2009 Special Economic Zones- [http://www.fleyin.com/id/lgsa/translations/laws/law%20no.%2039%20of%202009%20on%20special%20economic%20zones%20\(mof\).pdf](http://www.fleyin.com/id/lgsa/translations/laws/law%20no.%2039%20of%202009%20on%20special%20economic%20zones%20(mof).pdf)
- 2015- www.apec.org/
- Law of RI No. 10 Year 2009, A Law on Tourism <http://faolex.fao.org/docs/pdf/ins89481.pdf>
- Tourism-competitiveness-report-<http://reports.weforum.org/travel-and-tourism-competitiveness-report-2015/economies/#economy=IDN>

БНСУ

- Korean Special Act on Designation and Management of FEZ.
- Korean Foreign Investment Promotion Act.
- Korean Local Regulation on Managing Public Properties
- http://english.visitkorea.or.kr/enu/invest/support/support_tour3.jsp,
- Special Tourist Zone
- http://elaw.klri.re.kr/eng_mobile/viewer.do?hseq=28355&type=sogan&key=8, Tourism promotion Act, БНСУ-ын Аялал жуулчлалыг дэмжих тухай хуулийн 70-р зүйл, уг хуулийг дагаж мөрдөх тухай тогтоолын 58-р зүйл

АНУ

- 22 U.S. Code § 2131 - Travel Promotion Act of 2009,
- <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/22/2131>
- <https://www.selectusa.gov/travel-tourism-and-hospitality-industry-united-states>
- <https://www.ustravel.org>
- OECD Tourism Trends and Policies 2016. OECD Publishing, Paris. 2016.